

Studeren voelt als een leven wat er nu bij hoort

Leerbevorderende factoren van startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau werkzaam binnen de kinderopvang

© Hennie van Veen

Toets PGO
Onderzoeksbegeleider: Wilma Klabbers
Hennie van Veen
Master SEN juni 2015
Studentnummer 2344491

Inhoudsopgave:

Samenvatting	pagina	4
Hoofdstuk 1: Inleiding en aanleiding van het onderzoek		4
1.1 Inleiding		4
1.2 De aanleiding		5
1.3 Probleemstelling en doelstelling		5
1.4 Vraagstelling		5
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader		6
2.1 Algemeen		6
2.2 Leren van volwassenen		6
2.3 Het levensverhaal als bron van informatie		7
2.4 Verbinding met de onderzoeksvraag		8
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie		9
3.1 Doelen van het onderzoek		9
3.2 De respondenten		9
3.3 Onderzoeksstrategie en methoden		9
3.4 Ethische aspecten		10
3.5 Kwaliteit van het onderzoek		11
3.6 Het onderzoeksproces en de analyse van data		11
Hoofdstuk 4: Data analyse en resultaten		13
4.1 Analyse en resultaten vanuit de placemats		13
4.2 Analyse en resultaten vanuit de narratieve wandel-interviews		14
4.3 Concept werkmodel van leerbevorderende factoren		16
4.4 Analyse en resultaten vanuit de lijst met uitspraken		17
4.5 Samenvatting van data, analyse en resultaten		19
Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen		19
5.1 Conclusies vanuit het praktijkgericht onderzoek		19
5.2 Welke uitkomsten zijn herkenbaar vanuit reeds bestaande opvattingen		20
5.3 Welke uitkomsten hebben tot nieuwe inzichten geleid		21
5.4 Voor wie zijn de uitkomsten van belang		23
5.5 Reflectie op onderzoeksmethodologie		24
5.6 Aanbevelingen		24

Bronnen	28
Bijlage 1: Codering placemats	28
Bijlage 2: Eerste open codering van vijf narratieve interviews	29
Bijlage 3: Axiale codering	31
Bijlage 4: Overzicht prioritering axiale codering door co-researchers	43
Bijlage 5: Overzicht van tekeningen	46
Bijlage 6: Bijeenkomst co-researchers	47
Bijlage 7: Voorbeeld van vragen in de uitsprakenlijst	48

Samenvatting

Leerbevorderende factoren van startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau en werkervaring binnen de kinderopvang staan centraal binnen dit onderzoek. Om studenten zelf een stem te geven is gekozen voor een narratieve onderzoeksstrategie. Onze in elkaar grijpende verhalen, gewoonten, overtuigingen en rituelen zijn de software die bepalen hoe we naar de wereld kijken en hoe we ons gedragen. (Keen, 1988). De ervaringen van de studenten met leren van werken en leren binnen opleidingen, en de verhalen daarover, vormen de basis voor de uitkomsten van het onderzoek. De participatie van een viertal co-researchers uit de groep heeft het mogelijk gemaakt om dicht bij de belevingen en ervaringen van de studenten zelf te blijven. Al snel bleek dat de focus op leren van werken en opleidingen te eenzijdig was. Om een totaalbeeld te krijgen worden in de loop van het onderzoek ook de leervoorkeuren, het privé domein en motivatie genoemd als belangrijke elementen die het leren beïnvloeden. Verbinding van praktijk en theorie loopt als rode draad door alle elementen heen. Binnen het werk wordt dit zichtbaar in de behoefte om samen met collega's te praten over het leerproces en samen na te denken over het eigen handelen in de praktijk. Binnen de opleiding helpt het, wanneer een docent in staat is om interactief en in dialoog de theorie met de praktijk van de studenten te verbinden. Dit sluit aan bij wat Ruijters (2014) beschrijft als een participerende stijl van leren. Binnen deze stijl helpt het om te sparren met collega's of medestudenten om zo eigen ideeën aan te scherpen en helder te krijgen. Het vergaren van meer kennis en vermogen om het eigen handelen vanuit theorie te leren onderbouwen, is een grote motivator voor het leren van deze groep hbo- deeltijdstudenten. De studenten binnen dit onderzoek zijn zich er van bewust, dat het volgen van een studie ook gevolgen heeft voor de normale gang van zaken binnen het privé domein. Of zo als één van de co-researchers het studeren verwoordt: 'Ik voel het als een leven wat er nu bij hoort.'

Hoofdstuk 1: Inleiding en aanleiding van het onderzoek

1.1 Inleiding

Na ruim twintig jaar als professional werkzaam te zijn geweest binnen verschillende contexten van het welzijnswerk en het sociaal werk heb ik in 2008 de overstap naar het hbo gemaakt. Mede door mijn eigen leergeschiedenis van mavo, mbo, hbo, post-hbo, en nu de master Special Educational Needs (SEN) voel ik me vanaf het begin betrokken bij de verhalen van de deeltijdstudenten van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). De binnen de deeltijdopleiding Pedagogiek aangeboden lesinhouden waren een gecomprimeerde versie van het voltijds lesmateriaal. Het sloot niet altijd aan bij de competenties die deeltijdstudenten al op andere manieren hadden verworven. De werk- en levenservaring van deze groep studenten maakte co-creatie van lessen noodzakelijk en mogelijk, wat vaak leidde tot meer diepgang in de te behandelen lesstof. Per september 2015 is het deeltijdonderwijs van de opleidingen Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) en Pedagogiek, van het Instituut Sociale Studies (ISS) van de HAN ondergebracht in één organisatie. Het team Werken en Leren (W&L) wat hiervoor is samengesteld kreeg de opdracht om een nieuw curriculum te ontwikkelen voor de deeltijdstudenten van de verschillende opleidingsvarianten. Een kans om onderwijs te gaan ontwikkelen dat beter aansluit bij de specifieke leerbehoeften van een deeltijdstudent.

1.2 De aanleiding

Een revolutie, een avalanche, worden de laatste jaren als metafoor gebruikt als het gaat om de ontwikkelingen binnen het hoger onderwijs (Barber, Donnelly, & Rizvi, 2013). De dalende studentaantallen maken dat zowel nationaal als internationaal het deeltijdonderwijs meer in de belangstelling staat. De huidige deeltijdstudent ervaart de organisatie van het onderwijs in Nederland als star en te weinig vraag- en marktgericht. Aanleiding voor de HAN om zich te herbezinnen op haar visie op deeltijdonderwijs. Samenwerking met het werkveld, co-creatie, maatwerk, flexibiliteit, blended learning, modulair onderwijs en samenwerking met andere hogescholen en universiteiten worden genoemd als kernbegrippen binnen deze herbezinning (HAN, 2014). Bijna tegelijkertijd werden we door een kinderopvangorganisatie uit het zuiden van het land benaderd met de vraag om een tweejarige hbo-opleiding voor een deel van hun werknemers te verzorgen. Deze groep deeltijdstudenten uit de kinderopvang zijn aangenomen als hbo'ers binnen peuterspeelzalen op voorwaarde dat zij een tweejarige hbo-opleiding met goed gevolg afronden. Het is voor W&L van de HAN op dit moment nog een uitzonderlijke situatie om een groep studenten van eenzelfde organisatie uit eenzelfde werkveld op te leiden. Het roept de vraag op of er een gemeenschappelijke patroon van leerbevorderende factoren te ontdekken valt binnen deze groep. Een mooie aanleiding om onderzoek te doen naar factoren die het leren van deze groep studenten positief beïnvloeden.

1.3 Probleemstelling en doelstelling

De hierboven genoemde kernbegrippen uit het adviesrapport 'Opmaat naar flexibel deeltijdonderwijs' (HAN, 2014), krijgen binnen de deskundigheidsbevordering van docenten van het team W&L expliciet een plek. Aanvullend op dit deskundigheidsbevorderingsprogramma is het wenselijk om de stem van de studenten zelf in het geheel te betrekken. Zij zijn immers degenen die het te ontwikkelen onderwijs gaan afnemen. Betrokkenheid van studenten vergroot de kans dat het onderwijs straks aansluit bij hun leerwensen. Het stelt hen in staat om als gelijkwaardige professional mee te participeren binnen de ontwikkeling van deeltijdonderwijs. Dit heeft een positief effect op het zelfvertrouwen en het gevoel van competentie van studenten (Hart, 1992). Om maatwerk te kunnen leveren aan de groep studenten uit de kinderopvang is het van belang om te onderzoeken welke factoren het (plezier in) leren, en het ervaren van het nut daarvan, positief kunnen beïnvloeden. Dit onderzoek geeft de deeltijdstudent zelf een stem. Pas wanneer de inhoud van de opleiding in overleg met de studenten tot stand is gekomen kunnen we spreken over een geconstrueerd leerplan. Binnen een geconstrueerd leerplan luisteren docenten naar hetgeen de student over zijn eigen leerproces te vertellen heeft en reflecteren ze hierop. Ze gebruiken deze informatie bij het beantwoorden van de vraag: 'wat werkt in deze situatie?' (Kienhuis, 2008).

1.4 Vraagstelling

Welke leerbevorderende factoren zijn er te distilleren uit de levensverhalen over leren van werken en leren in opleidingsverband van startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau werkzaam binnen de kinderopvang?

Deelvragen:

- 1: Wat zien deze deeltijdstudenten als leerbevorderende factoren?
- 2: Welke factoren bevorderen het leren van deze hbo-deeltijdstudent op de werkplek?
- 3: Welke factoren bevorderen het leren van deze hbo-deeltijdstudent in opleidingsverband?

Kernbegrippen binnen het onderzoek zijn:

Levensverhalen, leerervaringen van volwassen studenten, de stem van de deeltijdstudent en een leven lang leren.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Algemeen

De levensverhalen en ervaringen met leren van startende hbo- deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau worden nog weinig meegenomen in onderzoeken naar het leren van deze studenten. Wel is er onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de theoretische kennis van studenten in de opleiding sociaal werk. Er is gekeken naar hun ervaringen met het leren van theoretische kennis in levensechte professionele praktijken binnen een constructivistisch, competentiegericht curriculum. Hierbij zijn ook een aantal studenten met een vooropleiding op mbo-niveau betrokken geweest. Uit het onderzoek zijn geen significante verschillen naar voren gekomen tussen havo/vwo-studenten en studenten met een mbo-diploma op niveau 4. De focus van dit onderzoek beperkte zich tot het leren van theoretische kennis binnen de kaders van de constructivistische leertheorie. Het advies om te differentiëren in de mogelijkheden van hoeveelheid en soorten ondersteuning, vanuit verschillen in intrinsieke motivatie (Van Bommel, 2013), sluit wel aan bij de roep om maatwerk en flexibiliteit binnen het deeltijdonderwijs.

Het werken met levensverhalen lijkt binnen het hbo een plek te krijgen binnen de leerlijn professionele ontwikkeling middels het schrijven van een socialisatieverslag. De narratieve benadering wordt binnen de supervisietrajecten gebruikt om problematische situaties en gebeurtenissen begrijpelijk te maken en te ordenen middels een verhalende dialoog (Van Praag-van Asperen & Van Praag, 2000). Overige literatuur over het werken vanuit een narratieve benadering is vooral gericht op hulpverlening aan ouderen, mensen met een verstandelijke beperking of mensen met een ziekte of traumatische ervaring. Zou het niet wenselijk zijn dat juist het volwassenonderwijs aansluiting zoekt bij leer- en levenservaringen van deeltijdstudenten om maatwerk mogelijk te maken?

2.2 Leren van volwassenen

Het leren van volwassenen kan bekeken worden vanuit verschillende invalshoeken. Wubs (2013) hecht veel waarde aan het stimuleren en motiveren van studenten. Onderwijsinstellingen hebben de taak om een klimaat te creëren waarbinnen studenten zich uitgedaagd en geprikkeld voelen. Het voldoende tegemoet komen aan de psychologische basisbehoeften relatie, competentie en autonomie (Stevens, 2005) neemt ze hierbij als uitgangspunt. De verantwoordelijkheid voor een goed leerklimaat voor zowel studenten als docenten wordt neergelegd bij de onderwijsinstelling.

Op internationaal niveau wordt het belang van leren van volwassenen zichtbaar in diverse projecten die zich hebben verenigd in het Europese programma 'Een Leven Lang Leren'. Dit programma is ontworpen om mensen in alle fasen van hun leven de mogelijkheid te bieden zich verder te ontwikkelen middels scholing en training binnen Europa (European Commission, 2015).

Een aantal kritische kanttekeningen op dit programma komt van Knipscheer (1999). Hij vindt het programma te eenzijdig gericht op blijvende inzetbaarheid in het arbeidsproces. Het leven is per definitie een proces van een leven lang leren en hier is volgens hem binnen de verschillende programma's weinig oog voor. Een levensloopgerichte benadering ontbreekt en er is binnen het programma een eenzijdige oriëntatie op het leren van technische kennis.

Binnen de visie van de HAN op deeltijdonderwijs lijkt eenzelfde tendens zichtbaar. Oplossingen voor flexibiliteit en maatwerk worden veelal gezocht in meer gebruik van ICT, blended learning en modulair-gericht onderwijs (HAN, 2014). De modules kunnen deels onafhankelijk van elkaar in wisselende volgorde gevolgd worden. Er is aandacht voor afstandslernen en de mogelijkheid op meerdere momenten in te steken in een opleiding en/of deze voor korte of langere tijd te kunnen onderbreken. Voor de leer- en levensverhalen van betrokken studenten als bron van informatie is nog weinig aandacht.

In een verslag van uitkomsten van rondetafelgesprekken tussen werkgevers en opleidingen over leren van volwassenen wordt de focus vooral gericht op het bedrijfseconomisch perspectief en de meerwaarde voor maatschappelijke betrokkenheid. De gezamenlijke zoektocht binnen deze gesprekken was voornamelijk gericht op kenmerken van de werkomgeving, kenmerken van de lerende werknemer en kenmerken van de opleiding die een positieve bijdrage leveren aan het succesvol afronden van erkende mbo- of hbo-opleidingstrajecten (Prumpeler & van den Beemt, 2013). Dat de lijst negen kenmerken bevat over de beroepsopleiding en werkomgeving en maar drie algemene kenmerken van de lerende werknemer zelf, is op zijn minst opvallend te noemen. Door leer- en levenservaringen van de lerende werknemer zelf onderdeel te maken van de gesprekken was een evenwichtiger eindresultaat mogelijk geweest.

Een expliciet onderscheid tussen spontane leerprocessen, alledaags leren en leren in educatief verband wordt gemaakt door Bolhuis (1995). Opleidingen gaan vaak voorbij aan hetgeen er al geleerd is buiten dit educatief verband. Bolhuis geeft specifieke aandacht aan sekse, het sociale milieu, loopbaan, dagelijkse activiteiten en live events. De leer- en levensgeschiedenis wordt hiermee als invloedrijke factor op de leerprocessen van volwassen meegenomen (Bolhuis & Simons, 2001).

2.3 Het levensverhaal als bron van informatie

Een levensverhaal kent geen absolute waarheid, het is niet meer en niet minder dan de waarheid van de verteller. Een narratieve waarheid is hiermee een niet aan de werkelijkheid te toetsen waarheid (Brugman, 2007). In deze uitspraken van Brugman zou een verklaring kunnen liggen voor het feit dat er in het onderwijs nog weinig gebruik gemaakt wordt van levensverhalen. Het vraagt van docenten om los te komen van eigen verhalen en waarheden. De rol van kennisoverdrager maakt plaats voor de rol van coach. Een leercoach die steeds op zoek is naar ervaringen en levensverhalen. Iemand die de deeltijdstudent middels dialoog helpt bij het geven van betekenis aan de verhalen. Iemand die goed kan luisteren, nieuwsgierig is, studenten durft te confronteren met de mentale modellen die ze hebben opgebouwd binnen hun eigen levensgeschiedenis. En iemand die de vaardigheden en kennis die reeds in de groep aanwezig is, aanvult in plaats van bepaalt wat er geleerd dient te worden. De Braziliaanse topondernemer Ricardo Semler heeft het bewijs geleverd dat het werknemers gelukkiger maakt om hun eigen werk in te richten op een manier die bij hen past. Bij overname van het bedrijf Semco Equipment stelde hij een pedagoog aan en ontsloeg tweederde van het management. Het motto van zijn bedrijf werd: werken vanuit vertrouwen, openheid en liefde (Semler, 2013). Zou het zo kunnen zijn, dat ook deeltijdstudenten gelukkiger worden als ze hun studie in kunnen richten op een manier die bij hun levensgeschiedenis past?

Levensverhalen zijn ons culturele DNA. De in elkaar grijpende verhalen, gewoonten, overtuigingen en rituelen zijn de software die bepalen hoe we naar de wereld kijken en hoe we ons gedragen (Keen, 1988). Zonder levenservaringen en herinneringen zouden we ons ontheemd voelen. Ze helpen ons bij de vormgeving van ons werk, onze relaties en de zingeving van ons leven. Levensverhalen vormen onze identiteit en verklaren wie we zijn en wat we doen. Ze stellen ons in staat te komen tot

voortschrijdende inzichten die ons handelen kunnen beïnvloeden (Bohlmeijer, 2007). De positieve ideologische verhalen, waarin een maatschappelijke boodschap doorklinkt, hebben binnen een steeds individualistischer wordende westerse maatschappij aan kracht ingeboet. Hun inspirerende boodschappen hebben minder zeggingskracht gekregen. Deze grote verhalen hebben plaatsgemaakt voor de kleine verhalen van individuen over vrijheid, persoonlijke groei en ontwikkeling. In individuele verhalen over ervaringen en belevenissen zijn gemeenschappelijke waarden te beluisteren die kunnen bijdragen aan breed gedragen overtuigingen en opvattingen. Zo ontstaan weer grote verhalen, die mensen houvast geven bij het maken van keuzes en sturing geven aan hun handelen in het leven van alledag. (Van Haaster, 2008).

Het hedendaagse onderwijs heeft drie functies: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming (Biesta, 2009). Kwalificatie is in een snel veranderende arbeidsmarkt uiteraard belangrijk. Maar aandacht voor socialisatie, en met name persoonsvorming, gaan veel belangrijker worden. Om mee vorm te kunnen geven aan bijvoorbeeld de participatiemaatschappij moet je zelf gevormd zijn, onafhankelijk en creatief kunnen nadenken en in staat zijn om morele afwegingen te maken (Boele, 2014). Vanuit dit gedachtegoed is aandacht voor programmering van onze software en aandacht voor kleine verhalen in de toekomst niet meer weg te denken uit ons onderwijs.

Volgens een narratief onderzoek van het Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief van de HAN zou het leren werken met vraagpatronen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan een flexibele en zelfsturende houding van toekomstige professionals. Een reeks van geuite vragen en behoeften binnen een bepaalde context, die bovendien een zekere samenhang vertonen, wordt in dit onderzoek een vraagpatroon genoemd (Van Biene, 2008). Binnen dit onderzoek ligt een focus op de taak van het onderwijs om toekomstige professionals te leren werken met levensverhalen van cliënten en te ontdekken welke vraagpatronen er uit af te lezen zijn. Wat het onderwijs zou kunnen leren van de levensverhalen en ervaringen van studenten zelf blijft buiten beschouwing.

2.4 Verbinding met de onderzoeksvraag

Het werken met levensverhalen en ervaringen lijkt een gewaardeerde methode te zijn in het werken met groepen kwetsbare mensen met psychische, lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen en ouderen.

Wat voor iemand werkelijk van betekenis is, is te beluisteren in de verhalen die iemand vertelt. Of zoals Banning & Banning-Mull (2005, p. 10) het zeggen: 'Ieder menselijk verhaal is een bepaalde subjectieve constructie van betekenisgeving over de hem omringende wereld.'

Professionals die wij opleiden worden dagelijks geconfronteerd met de levensverhalen van groepen mensen. We leiden professionals op om binnen deze verhalen op zoek te gaan naar krachtbronnen, die mensen in staat stellen waar mogelijk de regie over hun eigen leven te blijven voeren. De betekenis- en zingevingsvraagstukken uit de levensverhalen en ervaringen met leren van de studenten zelf, zouden veel explicieter gebruikt kunnen worden binnen alle onderdelen van het (deeltijd)onderwijs. Wanneer docenten zich ontwikkelen tot goede luisteraars, wordt hen een blik gegund in de binnenwereld van deeltijdstudenten. De plek waar overtuigingen, waarden en normen verankerd zijn die ten grondslag liggen aan het denken en die het handelen van lerende professional beïnvloeden. Het zichtbaar en bespreekbaar maken van deze overtuigingen kan een middel zijn om hun professionele ontwikkeling in beweging te houden en creëert voorwaarden om gemotiveerd te blijven voor een leven lang leren.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

3.1 Doelen van het onderzoek

Er wordt meer geleerd van een dialoog dan van een monoloog van de leerkracht. Het benaderen van studenten als ‘medebewoners’ van de opleiding en hen laten participeren in het construeren van leerplannen draagt bij aan hun intellectuele, sociale, morele en emotionele ontwikkeling (APS, 2005). In dit onderzoek krijgt de startende hbo-student, werkzaam binnen de kinderopvang, met een vooropleiding op mbo-niveau, een stem. Onderzoek naar hun ervaringen en levensverhalen over leren van werken en leren binnen opleidingen leggen een basis om met elkaar in dialoog te gaan over factoren die hun leren positief beïnvloeden. Uitkomsten geven handvatten om tot een gezamenlijk geconstrueerd leerplan te komen.

3.2 De respondenten

Een groep van negentien deeltijdstudenten en negen praktijkbegeleiders uit de kinderopvang en een praktijkdocent zijn respondent binnen dit onderzoek. Omdat zowel de praktijkbegeleider als de praktijkdocent zicht richten op het begeleiden van de student binnen zijn werksetting, wordt in het vervolg gesproken over tien praktijkbegeleiders.

De groep studenten bestaat uit achttien vrouwen en één man in de leeftijd van 25 tot 55 jaar. Met vijf van hen wordt middels narratieve wandel-interviews op zoek gegaan naar factoren die hun leren tot nog toe positief hebben beïnvloed. Deze vijf zijn geselecteerd uit een groep van tien belangstellenden. Selectie heeft plaatsgevonden op basis van sekse en leeftijd en is hiermee een afspiegeling van de totale groep. In de laatste fase van het onderzoek worden alle negentien studenten en tien praktijkbegeleiders uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek.

De vijf studenten die geselecteerd zijn voor een narratief wandel-interview krijgen binnen het onderzoek het recht op ‘voice’: ze worden in de gelegenheid gesteld hun eigen perspectief op leren naar voren te brengen. ‘Space’: middels doorvragen en vragen naar concrete voorbeelden worden ze door de onderzoeker ondersteund bij het expliciteren van het eigen perspectief. ‘Audience’: Hun stem wordt gehoord en serieus genomen. ‘Influence’: middels de member-check en het gezamenlijk formuleren van uitspraken worden ze in de gelegenheid gesteld om vanuit het eigen perspectief invloed uit te oefenen op het onderzoek (Lundy, 2007).

3.3 Onderzoeksstrategie en methoden

Ervaringen en verhalen van startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau en werkervaring binnen de kinderopvang staan centraal binnen dit onderzoek. Bij aanvang is nog niet geheel duidelijk waar dit toe zal leiden. Er wordt gewerkt volgens de ‘grounded’ theorie. Nieuwe gedachten, theorieën en werkmodellen ontstaan in een proces van continue afstemmen met de respondenten. De verwachtingen, ervaringen en verhalen van de startende hbo-student zijn het beginpunt en het onderzoek sluit hiermee aan bij een interpretatieve onderzoeksparadigma (De Lange, Schuman, & Monessori, 2012). In de kern wordt gebruik gemaakt van een narratieve onderzoeksstrategie. Het heeft de emancipatorische doelstelling om de studenten zelf een stem te geven. Theorie en praktijk worden nauw bij elkaar betrokken. Waar het narratief als onderzoeksmethode wordt gebruikt, pleit dit onderzoek er ook voor om het in de toekomst als praktijkmethode een plek te geven binnen het deeltijdonderwijs (Sools, 2012). De focus ligt op het naar boven halen van eigen ervaringen en levensverhalen van lerende professionals. Als onderzoeker ga ik samen met studenten op zoek naar betekenisvolle patronen die tot nog toe onderbelicht zijn

gebleven en in de samenhang van een verhaal zichtbaar worden. Op deze manier worden verhalen functioneel en doelgericht gebruikt als strategie bij de zoektocht naar, in dit geval, leerbevorderende factoren (Kohler Riessman, 2008).

Er vindt een eerste verkenning van verwachtingen plaats met alle negentien studenten. Er wordt in vier groepen een placemat gemaakt over verwachtingen van de opleiding en het leren. Alle deelnemers wordt gevraagd voor zichzelf belangrijke aandachtspunten op een deel van de placemat te schrijven. Vervolgens wordt gevraagd om in dialoog met elkaar de overeenkomsten en gemeenschappelijke thema's in het midden van de placemat te noteren (Onderwijs maak je samen, 2015).

Verdieping in de belangrijkste thema's wordt gezocht middels een narratief wandel-interview met vijf respondenten. Een wandeling is een methode om mensen en processen in beweging te krijgen. Het is gemakkelijker om afstand te nemen van vaste patronen en het dagelijks handelen. De fysieke energie die vrij komt, brengt mensen ook mentaal in beweging en maakt ruimte vrij in de geest en de ziel (Koster, 2005). Het informele karakter en de ontspannen sfeer van een wandeling kan mensen ondersteunen bij het vertellen van hun verhaal. Stiltes die vallen, kunnen een signaal zijn dat de geïnterviewde bevestigd wil zien dat hij/zij op de goede weg zit, maar ook dat de geïnterviewde aan het nadenken is (Nijhof, 2007). Binnen een wandeling is het gebruikelijker dat er stiltes vallen en zullen deze minder snel oncomfortabel aanvoelen bij de geïnterviewde.

Na een proces van codering van de interviews, waarover meer te lezen is in de paragrafen 3.6 en 4.2, worden de uitkomsten voorgelegd aan de vijf respondenten waarmee de wandeling is gemaakt. Waar deze deeltijdstudenten eerst als '*active respondenten*' werd gevraagd naar hun ervaringen met leren binnen het werk en opleidingen, wordt hen nu gevraagd om als *co-researcher* in een live sessie van twee uur een zogenaamde member-check (autorisatie door de onderzochten) uit te voeren op de gemaakte codering. In dialoog tussen de onderzoeker en co-researchers worden uitspraken over leerbevorderende factoren geformuleerd (Castelijns, 2015). Ter afsluiting van de live-sessie wordt de vijf co-researchers gevraagd een tekening te maken van voor hen belangrijke factoren die hun leren positief beïnvloeden. Uit het oogpunt van haalbaarheid wordt de totale lesgroep én een tiental praktijkbegeleiders bij het onderzoek betrokken middels het invullen van een digitale lijst met uitspraken over leerbevorderende factoren.

3.4 Ethische aspecten

Tijdens de introductiebijeenkomst van de opleiding worden de student-respondenten geïnformeerd over de doelstelling van het onderzoek en wordt de belangstelling voor de rol van co-researcher geïnventariseerd.

Narratieve wandel-interviews met vijf van hen vinden plaats in een voor de respondenten vertrouwde omgeving. Hen wordt gevraagd ter voorbereiding zelf de route van de wandeling te bepalen. De interviews worden opgenomen op een voice-recorder. Deze opnames worden teruggeluisterd en getranscribeerd door de onderzoeker. Gesprekken duren gemiddeld dertig minuten. Omdat het ophalen van herinneringen zowel mooie als pijnlijke ervaringen naar boven kan halen, wordt er voldoende tijd ingepland. Tijd om 'present' te blijven: aandachtig, betrokken en toegewijd luisterend naar de verschillende verhalen (Baart, 2007). Uitkomsten van de interviews worden voorgelegd aan co-researchers en gezamenlijk omgezet in algemene uitspraken. Verwerking van gegevens in de rapportage zal waar mogelijk geanonimiseerd plaatsvinden. Waar informatie herleidbaar kan zijn, gebeurt dit altijd in samenspraak met en met toestemming van respondenten. In de totale groep respondenten zijn één mannelijke en twee allochtone studenten te onderscheiden. Een te kleine groep om betrouwbare vergelijkingen te maken inzake

leerbevoorderende factoren van deze specifieke doelgroepen binnen de totale groep. Daarbij zouden beschreven uitkomsten van deze doelgroepen bijna één op één herleidbaar zijn. Een ethisch onwenselijke situatie, gezien de allochtone studenten zich niet gemeld hebben als belangstellende voor de rol van co-researcher. Het perspectief van de man wordt meegenomen in zijn rol als co-researcher maar in de rapportage van het onderzoek zal geen onderscheid gemaakt worden tussen de verschillen in sekse en etnische achtergronden van de respondenten.

In de laatste fase worden negentien studenten en tien praktijkbegeleiders benaderd voor de beoordeling van de lijst met uitspraken. Een aantal praktijkbegeleiders is al op de hoogte gebracht in een persoonlijk contact op school of tijdens een praktijkbezoek. Via een mail waarin het doel van het onderzoek en het vervolg nogmaals wordt toegelicht, ontvangen ze een link naar de uitsprakenlijst. Het invullen gebeurt anoniem en uitkomsten zijn niet naar individuele deelnemers herleidbaar.

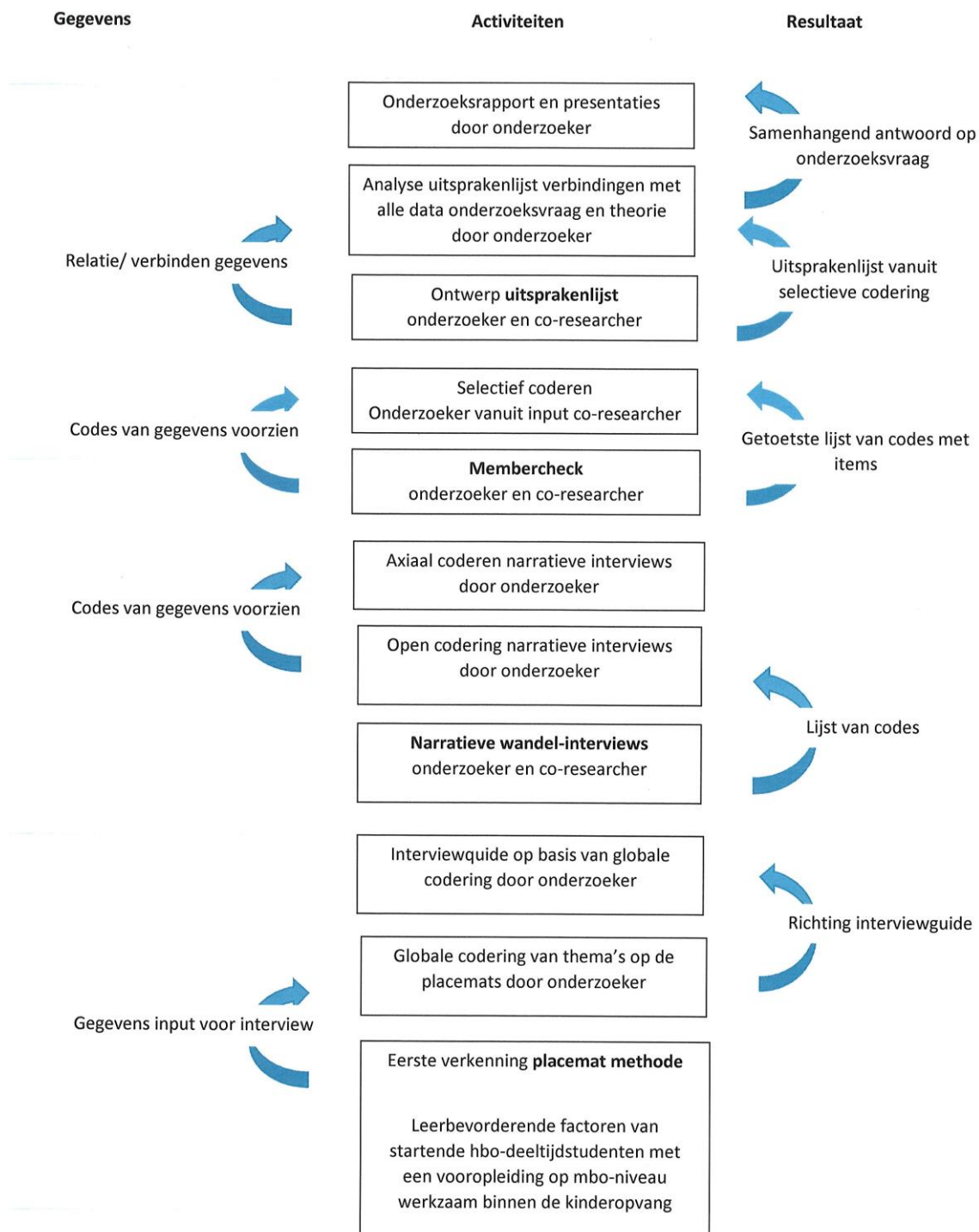
Deze werkwijze doet recht aan uiting van respect, zorgvuldigheid en integriteit volgens de gedragscode van praktijkgericht onderzoek (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters, & Peij, 2010). Uitkomsten van het onderzoek worden gepresenteerd en gedeeld met betrokken studenten, de praktijkbegeleiders van de kinderopvangorganisatie en docenten van het team Werken & Leren van de HAN.

3.5 Kwaliteit van het onderzoek

Uit het oogpunt van validiteit en betrouwbaarheid worden alle studenten bij de start van het onderzoek betrokken. De thema's die door de hele groep worden aangedragen, worden als input voor de interviewgids van de narratieve wandel-interviews gebruikt. Tot slot worden de resultaten van de interviews weer voorgelegd aan alle studenten. Om de validiteit nog verder te vergroten, gaan de vijf studenten waarmee de narratieve wandel-interviews gehouden zijn als co-researcher participeren binnen het onderzoek. Mijn interpretaties van de interviews, vertaald naar een axiale codering, worden opnieuw door hen beoordeeld. Door op meerdere momenten in gesprek te blijven met (een deel van) de totale groep respondenten wordt de democratische validiteit vergroot (Van der Donk, Cyrilla; Van Lanen, Bas, 2011). De participatie van de co-researchers helpt mij als onderzoeker om gefocust te blijven op het naar boven halen van leerbevoorderende factoren binnen de levensverhalen. De co-researchers maken samen met de onderzoekers een lijst met uitspraken. Hierdoor sluiten uitspraken aan bij de beleveningswereld en het taalgebruik van de respondenten. Ter validering wordt de lijst voorgelegd aan een groep 'critical friends'. De verschillende methoden van dataverzameling maakt het mogelijk om uitkomsten vanuit verschillende bronnen met elkaar te vergelijken, wat ten goede komt aan de betrouwbaarheid. De resultaten uit de placemats, de wandel-interviews, de vragenlijsten en de gevoerde dialogen met co-researchers leveren alle een bijdrage aan de uiteindelijke resultaten. Door de lijst met uitspraken ook aan praktijkbegeleiders voor te leggen, wordt een extra perspectief toegevoegd. Deze verschillende bronnen, invalshoeken en perspectieven borgen de triangulatie binnen het onderzoek en vergroten daarmee de validiteit en betrouwbaarheid (Ponte, 2012).

3.6 Het onderzoeksproces en de analyse van data

Om overzicht te krijgen in de stappen binnen het onderzoek en de analyse van data, is de 'onderzoeksslang' als hulpmiddel gebruikt. In dit model wisselen de fasen van het verzamelen van gegevens en analyse elkaar af. Dit maakt het tot een model, waarin het denken en het doen binnen het onderzoeksproces zichtbaar worden gemaakt (Boeije, 2012). Binnen dit onderzoek ziet het proces er als volgt uit: (zie *figuur1*).

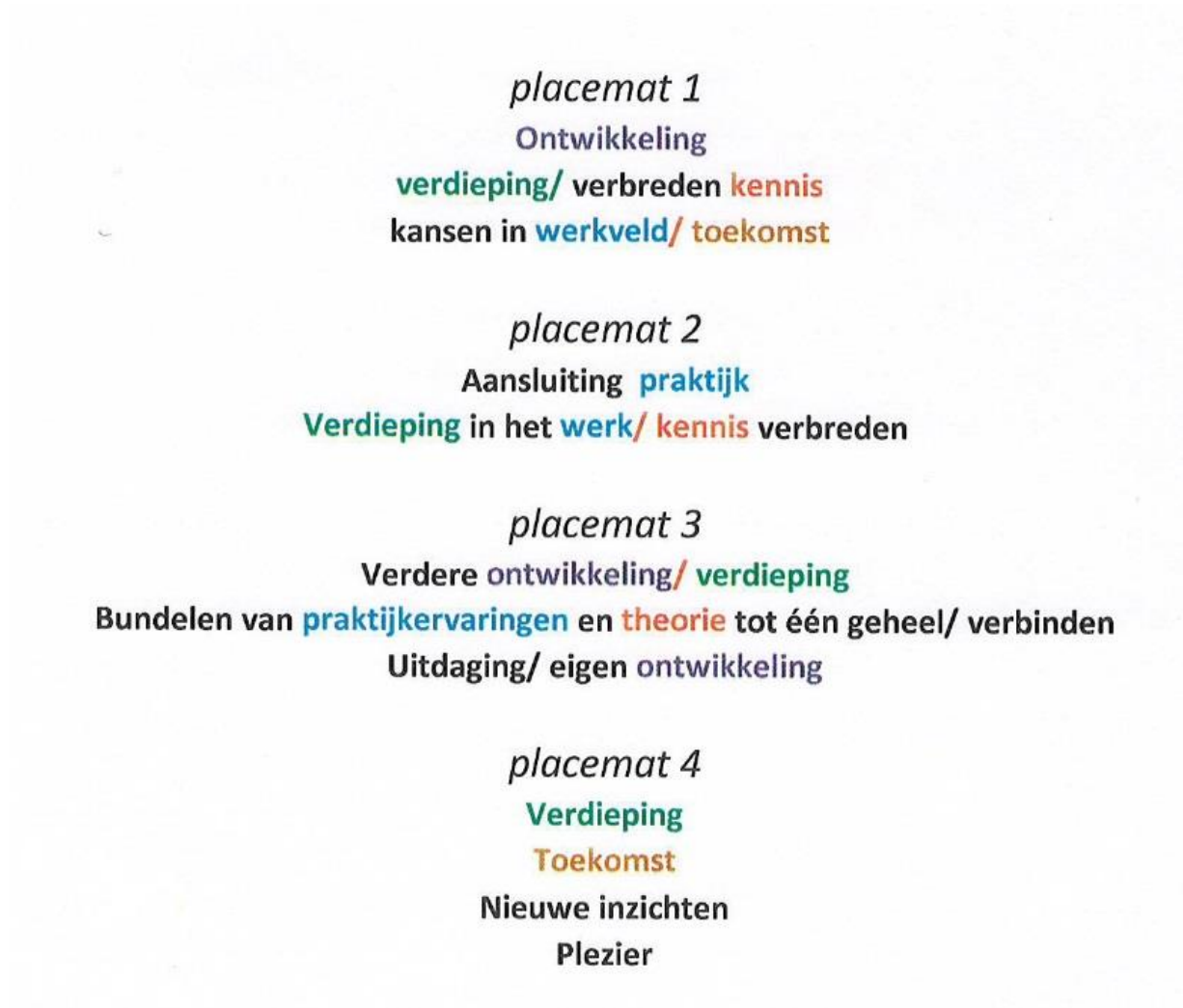

Figuur 1: variatie op de 'onderzoeksslang'. Vrij naar Boeije (2012)

Hoofdstuk 4: Data analyse en resultaten

4.1 Analyse en resultaten vanuit de placematmethode

Tijdens een introductiebijeenkomst zijn de verwachtingen en behoeften van de lerende mbo-professional binnen de kinderopvang in kaart gebracht. Gelijksortige thema's hebben een zelfde kleur gekregen (zie *figuur2*).

Figuur 2: Overzicht thema's vanuit de placemats
(zie voor volledige samenvatting van behoeften en verwachtingen bijlage 1)

Verdieping werd vaak genoemd. In de nabespreking kwam naar voren dat men hiermee vooral verdieping in het werk bedoelde en dat het vergroten en verbreden van kennis hierbij als een belangrijk middel wordt gezien. De verwachting is dat ze vooral in de opleiding kennis en theorie aangereikt gaan krijgen. Een andere veel gehoorde term was ontwikkeling. Bij doorvraag bleek het hier vooral te gaan om persoonlijke ontwikkeling, die vervolgens direct van invloed zou zijn op de kwaliteit van het werk. De aansluiting bij de praktijk van werken werd bijna als een vanzelfsprekendheid gezien. Toekomst is een ander terugkerend begrip. Voor de één betekende dit een perspectief binnen de eigen organisatie, voor anderen lag dit breder en werd het gezien als het vergroten van loopbaankansen binnen het brede domein van sociaal werk.

4.2 Analyse en resultaten vanuit de narratieve wandel-interviews

De resultaten uit de placemataactiviteit zijn als thema's gebruikt binnen de narratieve wandel-interviews en gaven enige structuur aan het gesprek, wat de verzamelde data behapbaar maakte. In het eerste interview werd het toekomstperspectief als belangrijke motivatie voor het volgen van de opleiding genoemd. Steun van het thuisfront kwam naar voren vanuit het perspectief van haalbaarheid, om naast een gezin en je werk ook nog een opleiding te gaan volgen. Om achteraf te kunnen analyseren in welke mate deze factoren voor de overige respondenten als belangrijke factoren golden, zijn de thema's motivatie en steun van het thuisfront na het eerste interview aan de lijst met gespreksthemas toegevoegd.

Alle interviews zijn opgenomen en na afloop getranscribeerd. Transcripties zijn opvraagbaar bij de onderzoeker. Voor analyse van de transcriptie is gebruik gemaakt van de coderingssystematiek van Boeije (2012). Zij maakt onderscheid tussen open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Een open codering is nog weinig doelgericht en selectie is nog niet altijd gericht op relevantie. Bij axiaal coderen wordt meer lijn in de verzamelde data gebracht door fragmenten en uitspraken te groeperen binnen een aantal categorieën. Op deze manier vindt een eerste prioritering van data plaats, die tevens leidt tot reductie van het aantal onderzoeksgegevens. Als laatste vindt een selectieve codering plaats. Er wordt naar terugkerende patronen en samenhang gezocht, welke uiteindelijk leiden tot een aantal zogenaamde kerncategorieën die centraal komen te staan. Als onderzoeker heb ik een open codering gemaakt (zie bijlage 2) en deze gegroepeerd in een negental hoofdcategorieën. Deze axiale codering (zie bijlage 3) heb ik vervolgens voorgelegd aan de co-researchers voor een member-check (autorisatie door de onderzochten). Zij hebben deze axiale codering geprioriteerd, wat leidde tot een reductie van het aantal items. Vanuit hun input kon ik een aantal categorieën samenvoegen (zie bijlage 4) wat leidde tot vijf kerncategorieën welke van invloed zijn op het plezier in leren en daarmee leerbevorderend kunnen werken:

- Leervoorkeuren
- Docenten
- Werk
- Privé
- Motivatie

In de interviews wordt leren van de praktijk genoemd als belangrijke *leervoorkeur*. Geïnterviewden geven aan dat het helpt wanneer ze de theorie die ze leren, terugzien in hun dagelijkse praktijk van werken. 'Interactieve lessen waarin we zelf mee mogen denken en samen tot betekenisgeving van de theorie komen, werkt beter dan theorie 'in je kop knallen', zei één van de co-researchers. 'Het letterlijk toepassen van het geleerde in de praktijk en ervaren hoe dat er dan uit ziet, toont het nut aan. Dit stimuleert en motiveert mij om de theorie te leren', zei één van hen. Twee respondenten geven

expliciet aan, dat het horen van de theorie, naast het lezen, hen helpt om het ook echt te gaan begrijpen.

‘Maar gekoppeld aan de praktijk, dat is mijn manier van leren. Dat past bij mij en dan vergeet ik het ook niet meer, dat komt binnen en ja dat zit. Omdat ik het ook moet voelen zeg maar, niet alleen droge theorie maar ik moet er ook een gevoel zelf bij hebben en een mening over kunnen vormen...’

Verhalen over ervaringen binnen eerder gevolgde opleidingen gingen veelal over *docenten*. Het moet iemand zijn waar je op terug kunt vallen, waaraan je hulp kan vragen, iemand die bereikbaar is. Het ‘gezien’ worden door de docent, mogen zijn wie je bent en erkenning krijgen voor hetgeen je al kunt, wordt in de gesprekken met regelmaat genoemd, maar is niet meer expliciet terug te vinden in de prioritering van de verschillende items na prioritering van het axiaal coderen. Geboeid blijven lukt het beste bij docenten die een verhaal te vertellen hebben, passie voor hun vak uitstralen en doceren vanuit overtuiging. Het helpt als docenten hun verhaal ondersteunen met voorbeelden uit de praktijk. Het wordt als prettig ervaren als een docent zich gelijkwaardig opstelt en gewoon meedoet.

‘Ik kan me nog herinneren van geschiedenis, daar was één leraar, nou die kon vertellen, nou die verhalen kan ik nou nog navertellen hoe die daar voor de klas zat.’

Reflectie wordt vooral gekoppeld aan leren van het *werk*. Door met collega’s na te denken over hoe een ochtend is verlopen, word ik me bewust van mijn eigen handelen. Dit samen praten over wat goed ging en wat een volgende keer anders zou kunnen, wordt gezien als een belangrijk en waardevol leermiddel. Je gesteund voelen door je werkgever is regelmatig onderwerp van gesprek tijdens de interviews, maar het belang van deze steun is nauwelijks terug te zien binnen de prioritering van de verschillende items binnen deze categorie. In de gesprekken kwam naar voren dat het tonen van interesse in de studie, meedenken over invulling van opdrachten en het geven van complimenten als steuntje in de rug wordt ervaren.

‘Leren van mijn werk is hoe acties en reacties gaan, daar bewust van zijn en ik vind het altijd fijn dat ik iemand bij me heb die een reflectie geeft en die ook weer mij kan helpen met ja meer te laten zien wat er allemaal mogelijk is.... van nou laat dan maar vertel me hoe het anders kan waarom het anders kan: waarom ik dit zo gedaan heb of laat mij vertellen hoe ik het gedaan heb, waarom en dat terugspiegelen ja-ja dat dat vind ik dus zelf fijn’

Een rustige thuishaven en goede steun worden genoemd als het gaat om het *privédomein*. Uit alle gesprekken blijkt dat men zich er van bewust is dat het volgen van een studie gevolgen heeft voor de normale gang van zaken op het thuisfront. Doorvragend naar hoe goede steun er dan uit ziet, worden er uitspraken gedaan als: ‘mijn partner vindt het goed en mijn kinderen vinden het ‘tof’ dat moeder weer gaat studeren.’ Een ander heeft het vrijwilligerswerk tijdelijk stopgezet om ruimte te maken voor de studie. ‘Ik voel het als een leven wat er nu bij hoort’, is hier een passende uitspraak van één van co-researchers. Hoe de thuissituatie eruit ziet, bepaalt mede hoeveel tijd er vrijgemaakt kan worden voor de studie. Dit is per persoon verschillend.

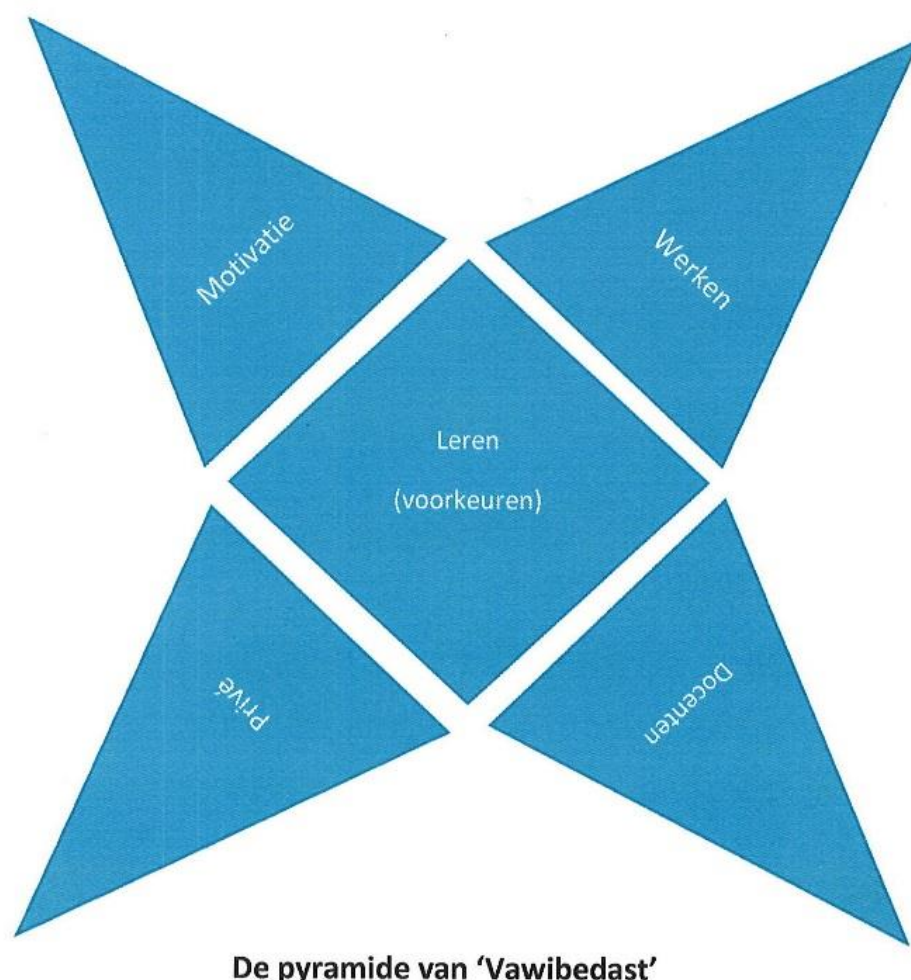
‘ga niet meteen alles aan de kant gooien voor mijn studie maar ik ga wel eerst proberen zeg maar gewoon zo ik ga wel eerst een jaar kijken wat voor last ik daarvan heb, ervaren of ik er helemaal geen last van heb maar dat weet dus niet maar ik heb wel goede steun zeg maar..... Ja mijn ouders steunen me heel erg, die vinden het heel goed dat ik dit ga doen en zeggen wel, als het teveel wordt dan moet je aan de bel trekken en dat doet mijn vriend ook. Met hem kan ik ook over de opleiding praten.’

Het overdraagbaar maken van het werk door het handelen te kunnen onderbouwen vanuit de theorie is belangrijk als het gaat om *motivatie*. 'Een stapje verder of hoger komen binnen mijn werk' is ook een vaker gehoorde uitspraak in dit verband. Een gedeelte van de groep volgt een hbo-opleiding om hun baan te behouden. Op de vraag wat is leren voor jou werden uitspraken gedaan als: 'het vergroten en verbreden van kennis', 'mezelf verder ontwikkelen', 'vernieuwde inzichten opdoen.' Deze uitspraken sluiten bijna naadloos aan bij de uitspraken over motivatie en worden daar nu in meegenomen.

'Ik doe heel veel dingen vanuit intuïtie, vanuit hoe ik het voel als mens. Ik denk dat ik veel sterker zou staan als ik dat kan onderbouwen met gewoon kennis.'

4.3 Concept werkmodel leerbevorderende factoren

Ter afsluiting van de live-sessie met de co-researchers heb ik ze gevraagd een tekening te maken van hun bevindingen met betrekking tot leerbevorderende factoren tot nog toe (zie bijlage 5). Tijdens de nabespreking van deze tekeningen ontvouwde zich de contouren van een concept werkmodel. Een 'pyramide' waar je een 'vouwdoosje' van zou kunnen maken, zei één van de co-researchers ter illustratie van het feit dat de factoren elkaar onderling beïnvloeden (zie *figuur 3*).

Figuur 3: De pyramide van Vawibedast

4.4 Analyse en resultaten vanuit de lijst met uitspraken

In dialoog met de co-researchers heb ik, vanuit de resultaten uit de interviews, uitspraken geformuleerd over de verschillende in paragraaf 4.2 genoemde kerncategorieën (zie bijlage 6). Mede op advies van mijn 'critical friends' zijn de uitspraken random in een lijst gezet. Zij gaven aan dat dit respondenten scherp houdt tijdens het scoren van de lijst met uitspraken. Deze lijst is voorgelegd aan negentien hbo-deeltijdstudenten die werkzaam zijn binnen de kinderopvang en tien praktijkbegeleiders. Hen is gevraagd alle uitspraken te scoren op een schaal van één tot tien, waar bij één 'niet waar' en tien 'waar' betekende (zie bijlage 7). Ik heb voor deze schaalverdeling gekozen, omdat hij refereert aan het geven van een rapportcijfer. Een weging die aansluit bij een bekend mentaal model. Voor de analyse zijn de scores teruggebracht naar een driepuntsschaal. De cijfers 1 tot en met 4 zijn als 'niet waar' gelabeld. De Cijfers van 7 tot en met 10 zijn als 'waar' gelabeld en de tussenliggende categorie omvat de scores behorende bij de rapportcijfers 5 en 6. Van de negentien studenten hebben er veertien de lijst ingevuld. Van de tien praktijkbegeleiders waren dit er zeven. De scores van studenten en praktijkbegeleiders sluiten grotendeels bij elkaar aan. De scores bevestigen het beeld dat was ontstaan vanuit de resultaten uit de interviews (zie *figuur 4*).

Uitspraken over het gebruik van relevante theorie als helpende factor wordt door studenten gemiddeld twee punten hoger gescoord dan door de praktijkbegeleiders, maar vallen voor beiden in de categorie waar.

Interactie en verbinding met de praktijk wordt door dertien studenten als helpend ervaren. Op de uitspraak: 'Ik leer meer van het 'horen' van de theorie dan van het lezen van boeken en artikelen', is zowel bij studenten als bij de praktijkbegeleiders een hele wisselende score te zien. Het totaalbeeld gaat net iets meer richting 'waar', maar het verschil is te klein om er een algemene *leervoorkeur* uit te distilleren.

Het belang van bereikbaarheid van de *docenten* wordt door twintig van de eenentwintig respondenten onderschreven. De mate waarin een docent in staat is de theorie en de praktijk met elkaar te verbinden scoort hoog als helpende factor bij het leren. Hierbij helpt het als een docent studenten in de gelegenheid stelt om eigen praktijkervaringen in te brengen en/of de theorie zelf onderbouwt met praktijkervaringen.

De scores op uitspraken over *werk* laten een gevarieerd beeld zien. Zo scoort een uitspraak over het belang van steun van de werkgever bij de studenten op variabelen van één tot tien. Bij de praktijkbegeleiders variëren de scores van een drie tot een acht.

De uitspraak: 'het helpt mij om samen met collega's na te denken over ons handelen op het werk', scoort bij alle respondenten hoog, terwijl de uitspraak: 'nadenken over het werk doe ik het liefst alleen' een wat grotere variëteit in scores laat zien. Op de eerste uitspraak worden voornamelijk achten, negens en tienen gescoord. Op de laatste uitspraak variëren de scores van een één tot een negen.

Een stabiele thuissituatie als leerbevorderende factor wordt door alle respondenten hoog gescoord. Voor dertien studenten is studeren een onderdeel van hun leven geworden. Dit beeld wordt herkend door de praktijkbegeleiders. Een rustig *thuisfront*, een omgeving waarbinnen geconcentreerd gestudeerd kan worden, is helpend voor twaalf van de veertien studenten. Dertien studenten vinden de steun van het thuisfront noodzakelijk om de opleiding succesvol af te ronden. Scores van studenten en praktijkbegeleiders geven hierbij een zelfde beeld. Waar meer dan de helft van de

studenten achten, negens of tienen scoren op het belang van tijd voor jezelf, scoren de praktijkbegeleiders hier zevens en achten.

7 Begeleiders			Uitspraken	14 Studenten		
NW		W	Over leervoorkeuren	NW		W
	1	6	Het helpt mij om voor mijn werk en opleiding relevante theorie te lezen en hierover na te denken.			14
1	3	3	Ik leer meer van het 'horen' van de theorie dan van het lezen van boeken en artikelen.	3	5	6
	4	3	Als ik theorie niet herken in mijn praktijk van werken vind ik het moeilijk om er betekenis aan geven.	4	3	7
		7	Het helpt als ik mijn praktijkervaringen als voorbeelden mag gebruiken in de bijeenkomsten.		1	13
	1	6	Om te kunnen leren heb ik uitdagingen nodig.	2	3	9
	1	6	Interactie helpt mij bij mijn leren.		1	13
	1	6	Als ik de leerstof niet meteen kan toepassen in mijn werk, heb ik er in de toekomst wel wat aan.	1		13
	1	6	Als ik hetgeen er in de theorie beschreven staat terug zie in de praktijk ga ik het echt begrijpen.	2		12
			Over leren op het werk			
		7	Het helpt mij om samen met collega's na te denken over ons handelen op het werk.			14
		7	Het helpt mij om met mijn collega's te praten over mijn leerproces.		1	13
3	2	2	Nadenken over mijn werk doe ik het liefst alleen.	8	1	4
2	1	4	Ik ben verantwoordelijk voor mijn eigen ontwikkeling, steun van mijn werkgever heb ik niet nodig.	6	3	5
2	1	4	Ik voel ruimte om te leren als mijn werksituatie stabiel is.		1	13
			Over docenten			
	1	6	Ik onthoud de leerstof beter als een docent theorie verbindt met voorbeelden uit de praktijk.			14
5	2		De manier waarop een docent doceert is voor mij niet relevant.	12	1	1
		7	Ik vind het belangrijk dat een docent bereikbaar is als ik vragen heb.		1	13
		7	Een docent die overtuigend verhalen kan vertellen heeft mijn volle aandacht.			14
			Over privéleven			
		7	Ik voel ruimte om te leren als mijn thuissituatie stabiel is.		1	13
1		6	Ik heb een rustige omgeving nodig om geconcentreerd te kunnen studeren.		2	12
		7	Mijn studie is een onderdeel van mijn leven geworden.		1	13
			Om een opleiding succesvol af te ronden is de steun van 'het thuisfront' noodzakelijk.	1		13
1		5	Ik vind het belangrijk om tijd voor mezelf te hebben.			14
			Over Motivatie			
		7	Om een deeltijdstudie met succes af te ronden moet je er voor de volle 100% voor gaan.			14
1	3	3	Ik moet verder leren om mijn baan te behouden.	3	3	8
		7	Ik wil mijn kennis vergroten om nog beter te worden in mijn werk.			14
	1	6	Nieuwe inzichten over het werken met kinderen en ouders motiveren mij om verder te leren.			14
	1	6	Genieten van 'leren' maakt dat ik het vol kan houden.		2	12
	1	6	Ik wil mijn handelen leren onderbouwen vanuit theorie.	1		13

Figuur 4: Tabel resultaten vragenlijst

Alle respondenten zijn het er over eens dat je er voor de volle 100% voor moet gaan om een deeltijdstudie met succes af te ronden. Meer dan de helft van de studenten geeft aan verder te moeten leren om hun baan te behouden. Als een *motivatie* wordt door alle studenten aangegeven, dat ze hun kennis willen vergroten om nog beter te worden in hun werk. Dit beeld van motivatie wordt door alle praktijkbegeleiders herkend. Opvallend in deze kerncategorie is dat de uitspraak: 'genieten van 'leren' maakt dat ik het vol kan houden' voor negen van de veertien studenten een acht of hoger scoort. Bij de praktijkbegeleiders scoort de uitspraak een zes en zevens.

4.5 Samenvatting van data, analyse en resultaten

De resultaten uit de verschillende onderzoeksmethoden laten een eenduidig beeld van leerbevorderende factoren zien. Resultaten vanuit de narratieve interviews worden grotendeels herkend door de meerderheid van zowel studenten als praktijkbegeleiders. Een aantal uitspraken laat een grotere variëteit aan scores zien. Dit onderschrijft het belang om naast een groepsbeeld altijd oog te houden voor factoren die het leren van een individu bevorderen.

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies vanuit het praktijkgericht onderzoek

Het onderzoek heeft plaatsgevonden binnen de context van de kinderopvang. Respondenten zijn allen werkzaam binnen dit werkveld. De geldigheid van conclusies beperken zich dan ook tot deze specifieke groep hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau. Het onderzoek geeft antwoord op de de onderzoeksvraag:

Welke leerbevorderende factoren zijn er te distilleren uit de levensverhalen over leren van werken en leren in opleidingsverband van startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau werkzaam binnen de kinderopvang?

1: Wat zien deze deeltijdstudenten als leerbevorderende factoren?

Leerbevorderende factoren beperken zich niet tot de context van de werksituatie en de opleiding die gevolgd wordt. Ze zijn in te delen in vijf kerncategorieën:

- Leervoorkeuren
- Docenten
- Werk
- Privé
- Motivatie

De categorieën beïnvloeden elkaar onderling en er is geen rangorde in aan te brengen. De te onderscheiden categorieën geven wel richting en in paragraaf 5.3 is te lezen dat er voor deze groep een aantal gezamenlijke factoren per categorie te benoemen zijn. Om bij te kunnen dragen aan leerbevorderende factoren voor individuele studenten zal naast de gezamenlijke factoren altijd dialoog nodig zijn om ook de individuele wensen en behoeften in beeld te houden. Een holistische benadering van leerbevorderende factoren, waarbinnen het complete plaatje van motivatie, werk, docenten, leervoorkeuren en privé worden meegenomen voor de groep én het individu, lijkt een passende strategie. Binnen een holistische benadering worden de onderlinge relaties tussen de verschillende categorieën en de manier waarop ze elkaar beïnvloeden op waarde geschat (Van Heck, 2008).

2: Welke factoren bevorderen het leren van deze hbo-deeltijdstudent op de werkplek?

Het samen met collega's nadenken over je *werk* en het praten over je leerproces worden als belangrijke leerbevorderende factoren binnen het werk gezien. Dit sluit aan bij wat Ruijters (2014) beschrijft als een participerende stijl van leren. Binnen deze stijl hebben studenten de *leervoorkeur* om te sparren met collega's of medestudenten om zo eigen ideeën aan te scherpen en helder te krijgen. Het, in dialoog met elkaar, komen tot betekenisgeving staat centraal. Door belevenissen te delen met collega's, of anders gezegd, door in gesprek te gaan over het kleine verhaal, wordt een nieuwe balans gezocht tussen feiten en beleving van de situatie. (Van Haaster, 2008).

3: Welke factoren bevorderen het leren van deze hbo-deeltijdstudent in opleidingsverband?

Het woord opleidingsverband lijkt voor de vijf geïnterviewde respondenten en co-researchers een te abstract begrip. Verhalen over ervaringen binnen opleidingsverband gaan veelal over *docenten* of zijn terug te herleiden naar de rol van de docent. Met overtuiging 'verhalen' vertellen waarin de theorie wordt verbonden met de praktijk is helpend bij het leren. Deze kenmerken sluiten aan bij vier van de negen genoemde kenmerken voor beroepsopleidingen, die vanuit de rondetafelgesprekken tussen werkgevers en opleiders naar voren gekomen zijn. Inzetten van docenten met praktijkervaring, het kunnen verweven van theorie en praktijk en aandacht voor het feit dat leren leuk moet zijn. Als *leervoorkeur* wordt benoemd dat het helpt als de theorie terug te zien is in de praktijk en dat er gewerkt wordt met eigen praktijkvoorbeelden. Dit kan aansluiten bij het kenmerk om opleidingen dicht bij de werkplek te organiseren. Zowel wat betreft de uitvoering als de opzet (Prumpeler & van den Beemt, 2013).

Respondenten geven aan dat leerbevorderende factoren niet voorbehouden zijn aan de categorieën leervoorkeuren, werk en opleiding. In bovenstaande beschrijvingen blijven factoren binnen het *privédomein* en de categorie *motivatie* onderbelicht. Dit terwijl het onderzoek uitwijst dat ook uit die categorieën belangrijke leerbevorderende factoren te distilleren zijn.

Het beter willen worden in het werk door meer kennis te vergaren is een belangrijke motivator voor deze groep studenten. Het leren onderbouwen van het handelen vanuit theorie, nieuwe inzichten krijgen over werken met ouders en kinderen, worden hierbij als belangrijke middelen gezien. Deze hoge intrinsieke motivatie om meer theoretische kennis op te doen en deze toe te passen in hun praktijk van werken, kan leiden tot een hoge waardering van een competentiegericht onderwijsprogramma (Van Bommel, 2013). De competentiegerichtheid van de hbo-deeltijdopleiding die ze nu volgen, kan vanuit dat licht als een leerbevorderende factor worden gezien.

'Ik voel het als een leven wat er nu bij hoort', is een treffende uitspraak van één van de co-researchers over studeren. Een uitspraak die de studie tevens verbindt met het *privédomein* van de studenten. De uitspraak is op één na voor alle respondenten herkenbaar. De mate van stabiliteit binnen het *privédomein* bepaalt mede hoeveel ruimte er over blijft voor het leren. Een rustige omgeving, tijd voor jezelf en steun van het thuisfront worden binnen deze categorie als belangrijke leerbevorderende factoren genoemd.

5.2 Welke uitkomsten zijn herkenbaar vanuit reeds bestaande opvattingen?

Een juiste balans tussen opleiding, werk en thuis is een vast onderwerp van gesprek in voorlichting en begeleiding van deeltijdstudenten binnen de sociale studies van de HAN. Wanneer er 'onrust' ontstaat op één van de gebieden kan dit leiden tot een disbalans op meerdere levensgebieden. Binnen de bijeenkomsten waarin hun professionele ontwikkeling centraal staat, worden studenten

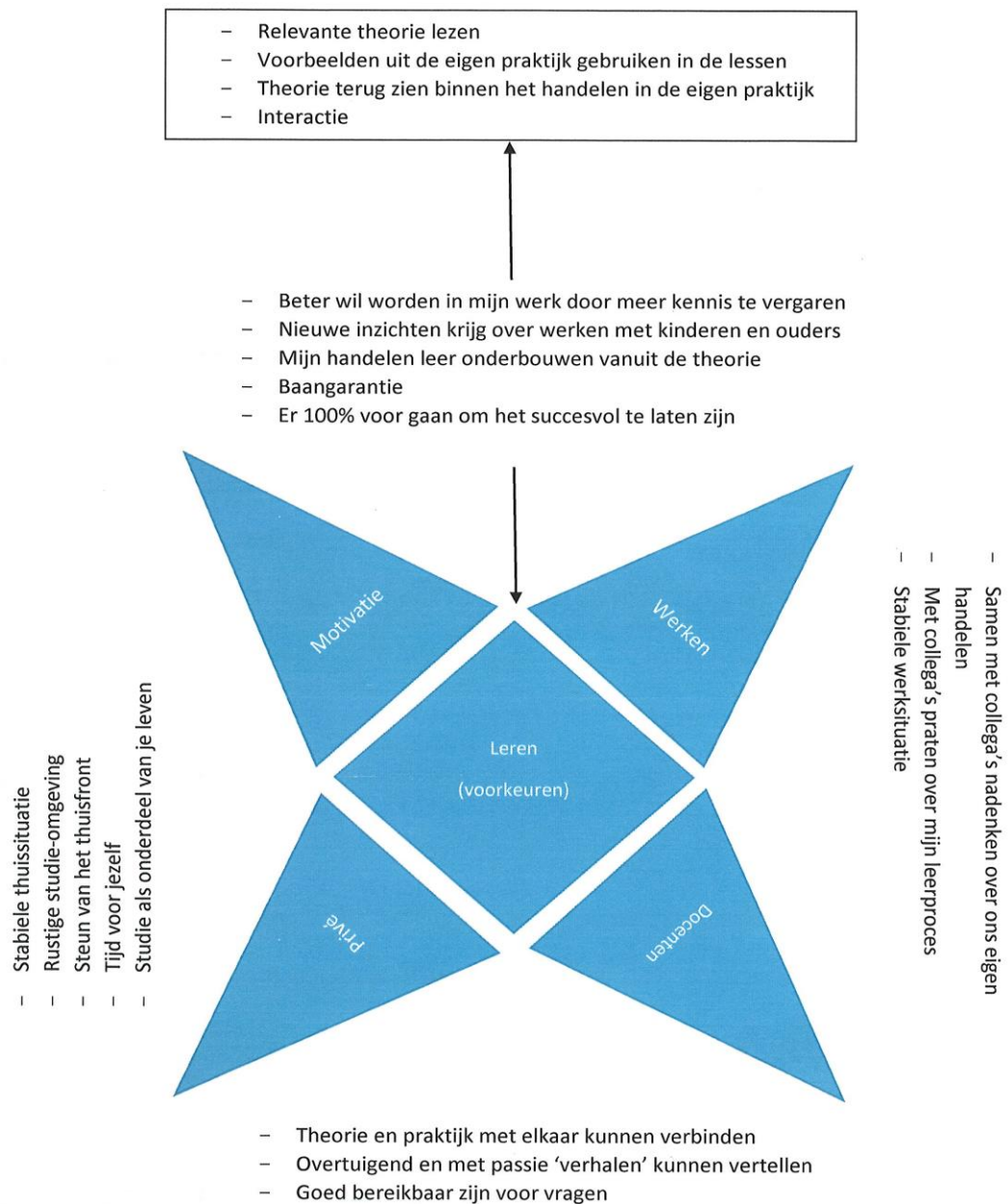
gestimuleerd om leerstijltesten te maken. Bekend is dat binnen de studenten met een vooropleiding op mbo-niveau een concreet ervarende stijl (accommoderen) en een actief experimenterende leerstijl (convergeren) meestal op de voorgrond staan (Van Kessel, 2005). Aansluiting bij de (eigen) praktijk van werken is een bekende factor en motivatie om te kiezen voor een deeltijdopleiding. Dit sluit aan bij uitspraken van respondenten dat ze beter willen worden in hun werk en dat relevante theorie hen daarbij helpt.

5.3 Welke uitkomsten hebben tot nieuwe inzichten geleid?

Co-creatie tussen werkveld, studenten en docenten is een veel gebruikte term binnen het ontwikkelen van deeltijdonderwijs van de HAN. Echte participatie van alle partijen vraagt een grote tijdsinvestering en vertraagt het proces van onderwijsontwikkeling. Een reden waarom echte participatie van studenten binnen de onderwijsontwikkeling zich vaak nog beperkt tot een 'symbolisch gebaar' (Hart, 1992). Binnen onze opleiding wordt hen in enkele gevallen gevraagd mee te kijken naar bijvoorbeeld de inrichting van een voor hen bestemde elektronische leeromgeving, of feedback te geven op onderwijsonderdelen middels klassenevaluatiegesprekken. Daarnaast is een enkeling actief binnen een zogenaamde klankbordgroep welke meedenkt en feedback geeft binnen het proces van onderwijsontwikkeling. Binnen dit onderzoek heb ik ervaren hoe waardevol het is om studenten in te zetten als co-researchers. De participatie van de student zelf binnen dit onderzoek heeft geleid tot een concept-werkmodel dat past bij deze groep studenten. De categorieën werk, privé en opleiding die ik tot nog toe gebruikte bij voorlichting en begeleiding van deeltijdstudenten, ga ik in de toekomst vervangen door 'de pyramide van Vawibedast' (zie fig 2. in paragraaf 4.3). In overleg met, en met toestemming van de (co)onderzoekers, bestaat de naam van de pyramide uit de eerste twee voorletters van alle achternamen.

De pyramide geeft een breed beeld van leerbevorderende factoren en brengt de samenhang tussen alle categorieën in beeld. 'Het is net een vouwdoosje' werd opgemerkt door één van de co-researchers. Wanneer hij plat ligt hebben alle elementen de ruimte die ze nodig hebben. Zo gauw er een element omhoog komt, overschaduwde deze delen van andere elementen, wat leerbevorderende factoren op meerdere gebieden beïnvloedt. Het model is te gebruiken om bevorderende factoren van een groep in beeld te brengen, maar kan ook als gespreksmodel binnen individuele gesprekken worden gebruikt. Voor de groep studenten die meegedaan heeft aan dit onderzoek ziet de pyramide van Vawibedast er als volgt uit: (zie figuur 5).

Binnen figuur 5 zijn alleen de groepskenmerken in beeld gebracht. Het is een valkuil om behoeften van de individuele studenten uit het oog verliezen van. Binnen de tijdspanne van dit onderzoek is er geen gelegenheid geweest om de bruikbaarheid en effectiviteit van het model in de praktijk te testen. Het woord concept is daarmee op zijn plaats en laat ruimte voor aanpassing en aanscherping vanuit toekomstige praktijkervaringen.

De pyramide van 'Vawibedast'

Conceptmodel van leerbevorderende factoren van startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau werkzaam binnen de kinderopvang.

Figuur 5: Uitwerking pyramide van Vawibedast voor respondenten van dit onderzoek

Wanneer het onderwijs naast kwalificatie meer aandacht wil gaan geven aan het vervullen van functies binnen de socialisatie en persoonsvorming (Boele, 2014), kan het niet heen om een holistische benadering van de verschillende factoren die van invloed zijn op het leren van mensen. Spontane leerprocessen van de deeltijdstudent vinden plaats op alle levensgebieden en bepalen daarmee mede de levens- en leergeschiedenis van de student (Bolhuis & Simons, 2001). Mensen vertellen verhalen: anekdotes over wie ze zijn, waar ze vandaan komen, waar ze naar toe gaan en hoe ze willen leven. Deze verhalen maken ons tot wie we zijn, waar we in geloven als individuen en als onderdeel van families en culturen (Keen, 1988). Binnen deze kleine verhalen van mensen zijn gemeenschappelijke waarden en overtuigingen te beluisteren die houvast en sturing geven aan ons handelen (Van Haaster, 2008). Vanuit dit perspectief is het werken met levensverhalen een belangrijk middel om invloed uit te oefenen op de persoonsvorming van studenten en daarmee niet weg te denken uit het onderwijs.

5.4 Voor wie zijn de uitkomsten van belang?

De uitkomsten van dit onderzoek zijn in de eerste plaats van belang voor de groep waar dit onderzoek over gaat. Door zichtbaar te maken wat hun leren positief beïnvloedt, hebben ze een stem gekregen. Er is een basis gelegd om met elkaar in dialoog te gaan over de mate waarin de huidige opzet en inhoud van de deeltijdopleiding aansluit bij hun behoeften. Dit kan gezien worden als een eerste stap om deeltijdstudenten 'medebewoners' te maken van de opleiding (APS, 2005). De uitkomsten kunnen tevens worden gebruikt bij de voorlichting van toekomstige studenten. Wanneer het werkmodel is getest en aangescherpt, kan het een hulpmiddel zijn bij het maken van de keuze hoe een opleiding op dit moment in je leven past.

Voor de opleiding kunnen de uitkomsten leiden tot bewustwording van het feit, dat de opleiding maar een stukje van het leven van de student behelst. Leren doet zich voor in allerlei situaties en is daarmee een veelvormig verschijnsel. Het is een proces waarin we onszelf en de wereld om ons heen betekenis toekennen (Bolhuis, 1995). Hoe meer verhalen uit de verschillende levensgebieden van de student een plaats krijgen binnen het onderwijs, hoe meer invloed een opleiding direct of indirect zou kunnen uitoefenen op het toekennen van betekenissen aan die verhalen.

Vanuit het perspectief van de deeltijdstudent zijn de opleiding en de docent bijna synoniem aan elkaar. Docenten lijken hiermee de beeldvorming rond een opleiding grotendeels te bepalen. Het roept de vraag op, welk beeld de opleiding wil uitstralen én hoe dit zich vervolgens vertaalt naar een profiel van een docent voor de deeltijdstudenten.

Het vraagstuk van participatie van studenten wordt op de kaart gezet vanuit 'practice what you preach' ervaringen van mij als onderzoeker. Het roept de vraag op, of de grote tijdsinvestering die participatie met zich meebrengt, zichzelf op de lange termijn niet terugverdient? De basis voor een effectief leerklimaat kan gevonden worden binnen participatie. Het sluit aan bij samenwerkend leren en ontwikkelingsgericht onderwijs, waarbinnen de dialoog tussen student en docent centraal staat (APS, 2005). Waar Wubs (2013) de verantwoordelijkheid voor een uitdagend onderwijsklimaat neerlegt bij de onderwijsinstelling, biedt participatie de mogelijkheid hier een gezamenlijke verantwoordelijkheid van student en opleiding van te maken. De positieve ervaring die ik binnen dit onderzoek heb opgedaan, prikkelt mij om binnen mijn huidige onderwijspraktijk op zoek te gaan naar situaties en momenten waarbinnen participatie van studenten mogelijk is.

5.5 Reflectie op onderzoeksmethodologie

Vanuit mijn eigen interesse en positieve ervaringen in het werken met levensverhalen wilde ik binnen de opleiding leren werken met de narratieve onderzoekstrategie. De levensverhalen en ervaringen van een vijftal deeltijdstudent staan binnen dit onderzoek centraal en vormen het fundament van de uitkomsten van het onderzoek. De tijdspanne waarbinnen het onderzoek afgerond diende te worden, liet het niet toe om de narratieve strategie in alle fasen te hanteren. Het werken met levensverhalen genereert een grote hoeveelheid data. Door bewust te kiezen voor vijf narratieve wandel-interviews bleef het haalbaar om de data tijdig te transcriberen en te analyseren (De Lange, Schuman, & Monessori, 2012). Ik loop hiermee het risico dat belangrijke factoren uit de levensverhalen van de overige respondenten niet voor het voetlicht zijn gekomen. Om de kans om belangrijke factoren over het hoofd te zien te verkleinen, zijn de vijf geïnterviewden een afspiegeling van de totale groep. De wandeling met de vijf respondenten hebben de band tussen mij als docent/onderzoeker en de betreffende studenten versterkt. Loyaliteit naar mij kan invloed gehad hebben op de keuze van vier respondenten om hun rol van 'active respondent' om te zetten in die van een co-researcher. De live-sessie met de vier co-researchers was gepland na een kennistoets die zij moesten maken. Zowel hun loyaliteit naar mij als onderzoeker, als de ontlasting na het maken van een toets, kunnen van invloed zijn geweest op de mate waarmee zij met een kritische blik tot prioritering van de axiale codering zijn gekomen. Door de in samenspraak met de co-researchers gemaakte lijsten voor te leggen aan mijn 'critical friends' en vervolgens aan de grote groep respondenten, is geprobeerd deze mogelijke neveneffecten te minimaliseren. Je zou kunnen zeggen dat ik, naast een member-check (autorisatie door de onderzochten) door de co-researchers, ook een soort member-check met alle respondenten heb uitgevoerd middels de lijst met uitspraken. Blijft overeind, dat de lijst met kerncategorieën en de factoren die er in zijn ondergebracht accentverschuivingen kunnen vertonen als alle respondenten in de gelegenheid waren gesteld om hun (levens)ervaringen met leren te vertellen. Het onderschrijft het belang om ook in dit verband de ondersteuningsmogelijkheden binnen het onderwijs te differentiëren en oog te houden voor individuele behoeften van studenten (Van Bommel, 2013). De voorbeelden uit paragraaf 4.2 over het horen of lezen van theorie en het belang om 'gezien' te worden door de docent zijn hier een illustratie van. Na prioritering van de items zijn ze uit de lijst verdwenen terwijl ze binnen individuele verhalen wel degelijk van belang waren voor de verteller.

Tijdens de dialoog over de gemaakte tekeningen zijn de contouren van een 'concept-werkmodel' ontstaan. In deze fase van het onderzoek zijn elementen van een ontwerp-onderzoek terug te zien. Er ontstaat een holistisch beeld van elkaar beïnvloedende factoren en een deel van de respondenten was participant in bijna alle delen van het onderzoek. Gaande het proces lijkt het onderzoek naar een product (concept-werkmodel) te leiden, wat als hulpmiddel kan worden gebruikt bij het in kaart brengen van leerbevorderende factoren voor individuen en groepen (De Lange, Schuman, & Monessori, 2012).

5.6 Aanbevelingen

De pyramide van Vawibedast is een concept werkmodel. Het heeft, ongepland, tijdens het onderzoek vorm gekregen vanuit activiteiten van en in dialoog met co-researchers. Het model is een product van participatie en toont aan dat participatie van studenten loont. Het werkmodel kan gebruikt worden als instrument om leerbevorderende factoren van groepen en individuen binnen het deeltijdonderwijs in kaart te brengen. Gebruik de uitkomsten van de huidige groep startende hbo-deeltijdstudenten met een vooropleiding op mbo-niveau werkzaam binnen de kinderopvang, om het onderwijs waar mogelijk aan te laten sluiten bij factoren die hun leren bevorderen. Op deze manier kan maatwerk voor deze groep daadwerkelijk vorm krijgen. Om de waarde van het werkmodel te

kunnen bepalen voor een bredere groep startende hbo-deeltijdstudenten is vervolgonderzoek naar bruikbaarheid en effectiviteit binnen de praktijk wenselijk en noodzakelijk.

Levenservaringen helpen ons bij de vormgeving van ons werk, onze relaties en de zingeving van ons leven. (Bohlmeijer, 2007). Het is wenselijk om vervolgonderzoek te verrichten naar de manier waarop dit verhalend perspectief ingepast kan worden binnen de doelstellingen van flexibilisering en maatwerk van het deeltijdonderwijs. Dit als aanvulling op meer instrumentele methoden als ict-toepassingen, afstands- en modulair onderwijs.

De voorspelling is dat naast kwalificatie, de functies socialisatie en persoonsvorming, een uitgesproken plaats gaan krijgen binnen de doelstellingen van het hbo-onderwijs (Boele, 2014). Persoonsvorming vindt plaats op alle levensgebieden van de student. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt, dat leerbevorderende factoren zich ook bevinden binnen alle levensgebieden. Vanuit dit toekomstperspectief is het wenselijk om te onderzoeken hoe we hier als opleiding meer invloed op uit kunnen oefenen, door deze levensverhalen te ontrafelen. Dit samen analyseren van ervaringen helpt de lerende professional om mogelijkheden en kansen te zien en stuurt daarmee zijn professionele handelen (Van Haaster, 2008).

Zorg dat studenten zich mede-eigenaar van de opleiding gaan voelen. Deze verantwoordelijkheid draagt bij aan hun intellectuele, sociale, morele en emotionele ontwikkeling (APS, 2005). Onderzoek waar mogelijkheden liggen en creëer ruimte en tijd om studenten echt te laten participeren in het proces van inhoud, opzet en uitvoering van deeltijdonderwijs. Door echte participatie krijgen hun levensverhalen als vanzelf een plek.

Vanuit het perspectief van de deeltijdstudent lijken de didactische vaardigheden en deskundigheid van docenten de beeldvorming van de opleiding grotendeels te bepalen. Het vraagt om vervolgonderzoek naar een antwoord op de vragen welke betekenis dit heeft voor de opleiding én wat een docent kwalificeert om onderwijs te verzorgen binnen de deeltijdopleidingen.

Bronnen

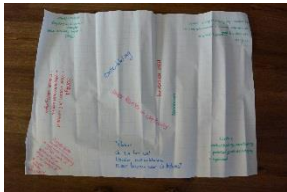
- Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H., & Peij, S. (2010). *Gedragcode praktijkgericht onderzoek voor het hbo*. Den Haag: HBO raad vereniging van hogescholen.
- APS (Regisseur). (2005). *Leerlingparticipatie* [Film].
- Baart, A. (2007, juli). Presentie als dragende kracht van goede zorg. *Cupertino*, pp. 4-7.
- Banning, H., & Banning-Mul, M. (2005). *Narratieve Begeleidingskunde* (1e druk ed.). Soest: Nelissen.
- Barber, M., Donnelly, K., & Rizvi, S. (2013). *An avalanche is coming. Higher education and the revolution ahead*. London: Institute for Public Policy Research.
- Biesta, G. (2009, maart). *Good education in an age of measurement; on the need tot reconnect with questions of purpose in education. Educational Assessment, Evaluation Accountability*. UK: University of Stirling.
- Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma.
- Boele, K. (2014, oktober 30). 'Four centuries before christ skills', zijn hard nodig. Opgehaald van HAN.nl: <http://blog.han.nl/kwaliteitscultuur/four-centuries-before-christ-skills-zijn-hard-nodig/>
- Bohlmeijer, E. (2007). Herinneringen, levensverhalen en gezondheid. In E. Bohlmeijer, L. Mies, & W. Gerben, *De betekenis van levensverhalen* (pp. 29-39). Houten: Bohn Stafleu van Lochem.
- Bolhuis, S. (1995). *Leren en veranderen bij volwassenen*. Bussum: Coutinho.
- Bolhuis, S., & Simons, P. R.-J. (2001). *Leren en werken*. Alphen aan de Rijn: Samsom.
- Brugman, G. M. (2007). Het levensverhaal als constructie. In E. Bohlmeijer, L. Mies, & W. Gerben, *De betekenis van levensverhalen* (pp. 41-60). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Castelijns, J. (2015, april 26). *Van wie is het onderzoek en de uitkomsten*. Opgehaald van lerarenopleiding.nl: <http://www.lerarenopleider.nl/velon/wp-content/uploads/2014/09/theorieonderzoekvraag5.pdf>
- De Lange, R., Schuman, H., & Monessori, N. M. (2012). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.
- European Commission. (2015, maart 31). *europa.eu*. Opgehaald van Education and training: http://ec.europa.eu/education/tools/llp_en.htm
- HAN. (2014). *Opmaat naar flexibel onderwijs*. Nijmegen.
- Hart, R. (1992). Childeren's Participation. From tokenism to citizenship. *Innocent Essays No.4*, 1-41.
- Keen, S. (1988, december). Stories we live by: personal mythes guide daily life. *Psychology Today*.
- Kienhuis, J. (2008). Oplossingsgericht werken: basis voor dialoog en participatie. De stem van de leerling. In J. Van Swet, H. Van Huijgevoort, F. Cornelisseb, J. Klenhuis, K. Smeets, & K. vloet, *Bouwen aan een opleiding als platform. Interactieve professionaliteit en interactieve kennisontwikkeling* (pp. 97-126). Antwerpen: Fontys OSO & Garant-Uigevers n.v.
- Knipscheer, P. D. (1999). Een heel leven lang leren. *Christen democratische verkenningen*, pp. 19-25.
- Kohler Riessman, C. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. California: Sage Publications, Inc.
- Koster, J. (2005, februari). Wandelend coachen. *Leren in ontwikkeling*, 21.
- Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough; conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on te Rights of the Child. *Britisch Educational Research Journal*, 927-942.
- Nijhof, G. (2007). Levensverhalen als data in sociologisch onderzoek. In E. Bohlmeijer, L. Mies, & G. Westerhof, *De betekenis van levensverhalen* (pp. 145-158). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Onderwijs maak je samen. (2015, april 26). *Samen weet je meer dan alleen*. Opgehaald van onderwijs maak je samen.nl: <http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/actueel/samen-weet-je-meer-dan-alleen/>

- Ponte, P. (2012). *Onderwijs en onderzoek van eigen makelij. Onderzoek met en door leraren*. Den Haag: Boom Lemma.
- Prumpeler, C., & van den Beemt, A. (2013). Erkenning voor erkend opleiden. *Opleiding en Ontwikkeling*, 45-49.
- Ruijters, M. (2014). *Liede voor leren. Over diversiteit van leren en ontwikkelen in en van organisaties*. Deventer: Vakmedianet.
- Sools, A. (2012). Narratief onderzoek. *Kwalon*, Aflevering 1.
- Stevens, L. (2005). *Zin in school*. Amersfoort: CPS.
- Van Biene, D. A. (2008). *De standaardvraag voorbij, narratief onderzoek naar vraagpatronen*. Nijmegen: HAN Marketing, Communicatie en Voorlichting.
- Van Bommel, M. (2013). *Learning knowledge for competent social work. Students's learning experiences en knowledge outcomes in a constructivist programme*. Enschede: Ipskamp Drukkers.
- Van der Donk, Cyrilla; Van Lanen, Bas. (2011). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Couthino.
- Van Haaster, K. (2008). *Kleine verhalen. Narrativiteit en multimedia in sociale beroepen*. Bussum: Couthino.
- Van Heck, G. (2008). Heel de mens. *Psychologie en gezondheid*, 79-80.
- Van Kessel, L. (2005). Kolbs typologie van leerstijlen. Een hulpmiddel voor begeleiding van het leren van supervisanten. In W. Regouin, & F. Siegers, *Supervisie in opleiding en beroep. Verzameling tijdschriften uit de periode 1983-2002* (pp. 95-115). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Van Praag-van Asperen, H., & Van Praag, P. (2000). *Handboek supervisie en intervisie*. Leusden: De Tijdstroom.
- Wubs, J. (2013, november). Pedagogisch klimaat in het hbo? Een verkenning. *Applied Research Today, de Haagse Hogeschool*, pp. 48-64.

Bijlage 1:

Codering placemats

Resultaten vanuit een eerste verkenning van verwachtingen op 6 februari 2015

Ontwikkeling

Meer **verdieping**/verbreden **kennis**

Spannend

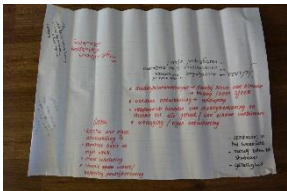
Meer kansen in werkveld/**toekomst**

Aansluiten op de **praktijk**

Verdieping in het werk/**kennis** verbreden

Goede begeleiding

Duidelijke verwachtingen

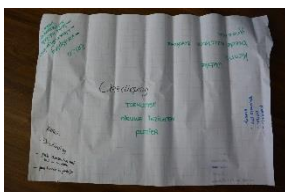
-steun aan elkaar

-binding en open sfeer

Verdere **ontwikkeling**/**verdieping**

Bundelen van **praktijkervaringen** en **theorie** tot één geheel verbinden

Uitdaging/eigen **ontwikkeling**

Verdieping

Toekomst

Nieuwe inzichten

plezier

Bijlage 2:

Eerste open codering van vijf narratieve interviews

- Nieuw en onbekend
- Leren van fouten
- Kennis vergroten en verbreden
- Doen/ervaren (van opdrachten, leren van de praktijk)
- Leren van ervaringen van elke dag
- Gesprekken met anderen
- Lezen van boeken
- Relevant/ inspirerend / toevoegen
- Rustige omgeving
- Stimulans vanuit omgeving
- Gemotiveerd worden
- Genieten maakt leren mogelijk
- Gezien worden
- Mogen zijn wie je bent
- Geloof in je kunnen en daar naar handelen
- Hulp krijgen
- Iemand bij je hebben
- Terugspiegelen
- Zien IIII
- Laten zien
- Horen / luisteren
- Reflectie
- Stapje verder brengen/ mezelf verder ontwikkel
- Theorie in de praktijk zien'
- Zien motiveert
- Theorie is noodzakelijk
- Samen bekijken van opnames
- Tips en adviezen krijgen
- Open blanco blik (van stagiaires)
- Vernieuwde inzichten
- Bewustwording
- Werkveldoriëntatie
- Werkveldtheorie
- Verschillende visies
- Toepassen
- Koppelen theorie en praktijk
- Ja praktijk en dan theorie
- Verbinding
- Standpunt kan veranderen
- Voorbereiding op blanco situaties
- Doceren vanuit overtuiging
- Je welkom voelen
- Ruimdenkend zijn
- Mogelijkheden zien
- Gedreven over je vak spreken
- Doceren door te delen

- Passie voor vak overdragen
- Alle middelen inzetten om informatieoverdracht te bevorderen
- Bewegen voor de groep
- Praten met handen en voeten
- Verhalen kunnen vertellen en voorbeelden uit de praktijk gebruiken
- Samen
- Kritisch toepassen van theorie
- Focussen
- In het diepe springen
- Hulp/mogelijkheid vragen te stellen
- Vergelijken eigen waarden en normen met het werk wat past bij mij
- Nadenken over hoe je werkt; hoe is het gegaan
- Eigen bevindingen vertellen
- Uitdaging
- Bereikbaar zijn; op iemand terugvallen
- Er voor mij zijn
- Goede steun
- Erover praten
- Duidelijkheid en controle
- Persoonlijk contact
- Een klik hebben, elkaar aardig vinden
- Bundelen van kleine leerervaringen
- Er een gevoel bij hebben
- Betekenisgeven i.p.v. in je kop knallen
- Praktijk onderbouwen vanuit theorie
- Steuntje in de rug/ we staan achter jullie
- Pas op de plaats; goed gedaan
- Leren staat in het teken van jou eigenheid
- Tot denken aanzetten
- Interactief/ zelf meedenken
- Discipline
- Docent doet mee en is erbij
- Aansluiting op het werk
- Het aan durven gaan
- Overdraagbaar maken
- Studeren hoort nu bij mijn leven
- Een rustige thuishaven
- Tijd voor jezelf
- Het moet wel te doen zijn

Bijlage 3:

Axiale codering

Ter illustratie van het onderzoeksproces worden onderstaand een aantal algemene uitspraken van de respondenten als voorbeeld aan de axiale codering toegevoegd. Waar uitspraken herleidbaar waren zijn deze op ethische gronden geheel of gedeeltelijk verwijderd. De totale lijst van uitspraken per categorie is opvraagbaar bij de onderzoeker.

Over Leren Zelf

- Leren van fouten I
- Kennis vergroten en verbreden II
- Gesprekken met anderen II
- Lezen van boeken I
- Vernieuwde inzichten I
- Mezelf verder ontwikkelen
- Bundelen van kleine leerervaringjes

‘Leren is eigenlijk eh alles waarmee ik het gevoel heb dat ik **mezelf verder ontwikkel**. Dat kan op school gewoon stof zijn, dat kan **een gesprek** zijn of het nu wel of niet goed ging waar ik lering uit heb getrokken.’

‘...eigenlijk allemaal **kleine leerervaringtjes waardoor, ja door dit te bundelen** zie ik voor mezelf waar mijn eigen, waar ik dingetjes bereikt heb en waar mijn leerdoelen liggen.’

‘leren is voor mij sowieso kennis en **nieuwe dingen, nieuwe begrippen handelingen nieuwe manier**, gewoon de namen van de kinderen al leren onthouden. **Alles wat nieuw is wat onbekend is** voor mij en het prettigste is dat het iets is wat ik leuk vind en anders dan filter ik het alweer snel weg..ja’

‘de dingen die goed zijn die hou je vast **eh dingen die minder gaan nou ja die neem** je mee en dan denk je ok dat ga ik de volgende keer anders proberen en door de tijd heen merk je ook van het **niet erg als het iets een keer niet goed** gaat’

‘Leren , ja dat kan voor mij over allerlei manieren ik denk dat ik het zie van ja je kunt leren uit een boek maar je kunt ook **leren van anderen** maar je kunt ook leren door dingen te doen ja ehh **leren van fouten** en vooral ervaringen bijvoorbeeld. Ja dat je iets meemaakt dat je eerst nog niet weet wat je dan moet doen en door het zien van kun je daar ook van leren dus dat is eigenlijk wel wat voor mij leren het zien en ook **het lezen van boeken** doen van opdrachten. ‘

‘leren is voor mij in ieder geval wel de **kennis** die ik al heb met een nieuwe informatie di ik krijg in ieder geval **vergroten en verbreden** ook een stukje bewuster van worden want stiekem weten we eigenlijk al heel veel alleen weet je de juiste termen of begrippen of iets dergelijks er niet goed bij en dingen die je dan leert kun je dan beter met elkaar verbinden’

‘eigenlijk gewoon dat je elke dag leert en dat kan een kind zijn dat leert maar dat kan ook een volwassen zijn net als ze ikzelf leer steeds **door te praten met andere mensen** met wat ze wel of niet mee hebben gemaakt of hoe ze in situaties hebben gehandeld of sowieso

soms leer je mensen kennen het ook leren he sommige dingen gaan spontaan sommige dingen lerend dus aangeleerd ‘

Over voorwaarden om leren mogelijk te maken

- Gezien worden IIIII /
- Mogen zijn wie je bent III I
- Leren staat in het teken van jou eigenheid II
- Omgeving gelooft in je kunnen en daar naar handelen
- Stimulans vanuit omgeving I
- Gemotiveerd worden I
- Relevant/ inspirerend / toevoegen II
- Persoonlijk contact III
- Een klik hebben, elkaar aardig vinden III
- Uitdaging I
- Genieten maakt leren mogelijk I

‘Het moet wel **inspirerend zijn**, het moet wat **toevoegen**, en dat kan alleen door jezelf aan het denken te zetten en niet door iets standards op papier te zetten, zeg maar.’

‘dan denk ik hoe **relevant** is dat om te weten of sommige dingen wil ik erg graag weten en daar doe ik veel moeite voor om het leren.’

‘Dat er **een omgeving was die mij konden zien**, daar komt het eigenlijk op neer

‘omdat ik het gevoel had **ik weet dit allemaal al** ik maakte verslagen maar ja zonde van mijn tijd geef me dan meer uitleg en **geef me dan iets anders**.

‘maar ook dat ehhe dat het geen standaard kost is maar dat het in het teken staat van jou eigen ik, **jou eigenheid**’

Over leervoorkeuren

- Theorie in de praktijk zien’ IIIII
- Koppelen theorie en praktijk IIIII
- Aansluiting op het werk II
- Toepassen IIIII
- Ja praktijk en dan theorie III
- Verbinding II
- Samen IIIII
- Toepassen IIIII
- Doen/ ervaren (van opdrachten, leren van de praktijk) IIIIIII
- Horen / luisteren IIIIIII
- Leren van ervaringen van elke dag II

- Zien IIII
- Laten zien I
- Samen bekijken van opnames I
- Tips en adviezen krijgen I
- In het diepe springen I
- Er een gevoel bij hebben III
- Betekenisgeven i.p.v. in je kop knallen I
- Eigen bevindingen vertellen I
- Interactief/ zelf meedenken I

‘Maar gekoppeld aan de praktijk, dat is mijn manier van leren. Dat past bij mij en dan vergeet ik het ook niet meer, dat komt binnen en ja dat zit. Omdat ik het ook moet voelen zeg maar, niet alleen droge theorie maar ik moet er ook een gevoel zelf bij hebben en een mening over kunnen vormen,...’

‘Geef mij een boek en twee weken later examen ik haal dat met een goed punt ook noch, maar of ik nou echt wat geleerd heb? Nee voor dat moment kun je dat inderdaad in je kop knallen, maar er betekenis aan geven dat is wat anders. Dus dat past niet bij mij.’

‘maar ook onderbouwd met allemaal dingen vanuit de praktijk. Geen kant en klaar pakketje van dit is het maar ook echt vanuit je zelf, en zelf een rol hebben in, dat je zelf ook een rol hebt in je eigen ontwikkeling i.p.v. een kant en klaar pakje: als je dit kent dan ben je goed bezig, daar geloof ik niet in.

‘.....als ik dat boek lees, kan ik daar direct dingen aan koppelen vanuit mijn neigen ervaringen. Dan zie ik kindjes voor me, dan zie ik situaties voor me, en dat maakt dat ik dat beter opneem’

‘ Omdat ik zelf de link steeds leg met de praktijk’

‘Ik was heel blij met de eerste les, ook een stukje interactief, dat er niet alleen van je verwacht wordt te luisteren maar om ook mee te denken en dat vind ik inspirerend.’

..’wat dat de theorie kan onderbouwen dat heb ik dan ook altijd sterke behoefte aan”... Dat is eigenlijk en ja ik vind theorie de stof lezen en onthouden vind ik op zich ook fijn maar ik wil toch graag terugkoppelen en de leert men makkelijker door het in de praktijk te zien het stimuleert je ziet dat iets werkt dat motiveert wel vind ik dan ja dus de koppeling praktijk en theorie vind ik, ja alleen theorie vind het een noodzakelijke en prettige onderbouw je hebt het het wel nodig’

‘.....en dan vind ik dat heel fijn als iemand daar met mij van echt goed kan zien wat we dan ook wel doen met opnames van kijken van hoe is je handeling hoe is je houding en zij kon het zo mooi onderbouw en me tips gegeven dat vind ik dus heel fijn.’.....

‘...en dan ja als ik heel eerlijk ben is het werkveld theorie verklaring en sommige momenten dingen die mij echt heel erg boeien vind ik dan theorie en dat ik dat dan ooit terugzie in de

werkveld vindt ik het ook prima maar het leert het beste, fijnste ja praktijk en dan de theorie'.....

'eigenlijk gewoon dat je elke dag leert en dat kan een kind zijn dat leert maar dat kan ook een volwassene zijn net als ze ikzelf leer steeds door te praten met andere mensen met wat ze wel of niet mee hebben gemaakt'

'gewoon met elkaar en met mensen uit de werkveld te praten een paar of en daarna het fijn te kunnen koppelen aan praktijkvoorbeelden, die stap eigenlijk een beetje, maar ik wil nooit als ik helemaal blanco in een nieuw vak ga dat dat daar heb ik even tijd voor nodig.'

'ik wil de controle maar ik wil het wel samen doen. En soms is het wel lastig om met mede je collega's dezelfde kant uit te kijken dus, maar dat is gelukkig wel bespreekbaar. Want dat heb ik dadelijk ook nodig he, i.v.m. de studie, ik wil graag feedback geven heb ik ook gezegd, ik wil wel samen groeien met mijn collega's. Wan ja als ik dadelijk allemaal nieuwe visies en ideeën, enthousiast ben en zoiets. Ik wil graag samen met hun en hun willen ook graag samen met mij. We groeien samen dus dat vind ik dan, ja zo hebben we dat tot nu toe gedaan.. '

'ja daarom leer je eigenlijk weer van anderen tips en ervaringen'

'ik merk dat ik wel veel meer leer van het zien en het doen van dingen dus ja dat concreet wordt beschreven van dit ga je leren, dit ga ik doen en dan gewoon uitvoeren. Dat is voor mij een makkelijkere stap dan ja echte lap tekst uit je hoofd leren want daar heb ik nogal moeite mee, ja ik vind het ook altijd pittig om die dingen te onthouden dus ja ik leer graag door het doen en het zien.'

'nou ik merk wel dat als ik de lessen goed volg, in de klas werkt goed opletten en bijhoud dan maar dan pik ik daar best al veel van opruim dan is theorie voor mij ook een stukje duidelijker als ik het zelf gaat doorlezen dus dat pakte wel goed uit'

'daarna ben ik mezelf gaan inspreken beetje op een telefoon eigenlijk en ik had een radio in de auto kan ik mezelf, kan ik mijn telefoon inpluggen en ben ik heel veel naar mezelf gaan luisteren en na de de begrippen die je had en de punten van het boek zeg maar en zo heb ik het eigenlijk een beetje opgepikt en dat bleef wel hangen omdat ik het hoor.

'ik zou het liefste willen dat er geen schriftelijke examens waren hi hihi hi want ik het moeilijk om het worden in woorden en en ja ik kan het beter laten zien ik vind het fijner om iets te kunnen presenteren of in een in een verslag zeg maar mijn eigen onderzoek of mijn eigen bevindingen eigenlijk te kunnen vertellen want ik vind het wel moeilijk zeg maar om precies op te moeten schrijven wat allemaal in dat boek stond'

'nou dat je het er een keer over hebt gehad met bepaalde collega's en de vve coach dan merk je van o ja eigenlijk doe ik dat al ik kan het inderdaad nog wel verbeteren maar een heel klein stukje of groot deel doe je eigenlijk alleen een stuk bewust van worden '

'Je ziet dan dat je dat ook kan gebruiken ik weet niet hoe moet ik dat uitleggen. Ik noem maar een voorbeeld afgelopen vrijdag hadden we kennismakingsspelletjes nou hadden we deze week hadden we toevallig drie nieuwe kinderen toen dacht ik dat hebben we afgelopen vrijdag gehad dan gaan we dit soort spelletjes doen'.

‘Ik lees dan vaak van te voren even de stof door, dan weet je al een beetje waar het over gaat. En dan als de les wordt gegeven dan heb je al een paar herkenningpunten want je hebt het al gelezen en er wordt dan net wat uitgebreider en met input van andere leerlingen heb je gewoon heel veel stof binnen ja en daar kan ik altijd wel heel veel mee, dat blijft altijd wel heel goed hangen. Ik heb daar meer aan dan dat ik zelf een boekje 10 keer moet doorlezen, dan blijft het minder goed hangen dan dat ik het van iemand anders krijg te horen zeg maar..... ik kan me dan beter concentreren op iemand, ik kan heel goed luisteren naar iemand, ik vind het ook prachtig om ergens te gaan zitten , om me heen te kijken en waar mensen het dan allemaal over hebben? Heerlijk gewoon een beetje gesprekken luisteren, ja dat vind ik gewoon mooi om te zien en te horen allemaal.’

‘Heel veel voorbeelden hoe het in de praktijk kan en zo ga je dan met je mede studenten, dan heb je het er over en dan heeft iedereen wel eens een voorbeeldje hoe je iets of wat doet en zo krijg je allemaal ideeën en zo krijg je een beeldvorming voor je’

‘wat ik hier wel weer heel leuk van vind is dat je nu echt werkt dus je bent echt vanuit je praktijk aan het kijken en niet eerst studeren en dan dus stage gaan lopen of ergens gaan werken nee je kunt nu al echt dingen invullen met eigen gedachtenissen en situaties en dat vind ik heel erg leuk’.

‘het was gewoon heel theoretisch... ik ben toch ook wel echt een praktische mens dus net als nu merk ik zelf dat ik het andersom makkelijker kan’

‘ik denk dat die wel heel goed aansloot bij mijn werk ehh zowel eigenlijk als activiteitenbegeleider binnen het verpleeghuis als ehh peuterspeelzaal juffrouw’

‘door gewoon theorie maar ook vooral door doen en ervaren ja dat past gewoon heel erg bij mij en ik denk dat dat ook wel bij een pedagoog makkelijk is als je dat hebt ehmm want ik denk als pedagoog ben je toch echt wel de mens waar het om draait ...eh denk ik dat het heel goed is dat iedereen voor zichzelf een goed gevoel heeft en het ook durft dus ik denk ook de dingen die wij moeten doen als doen met spelletjes of een keer een rolverdeling of ja doen gewoon doen ja nou dat denk ik wel ervaren’.

‘ik vind het ook fijn dat het wel praktijkgericht zou zijn eraan en dat je met de theorie die je leert dat je daar ook de ruimte voor hebt omdat in de verschillende praktijkomstandigheden te kunnen zien want niet alles gebeurt bij mijn op min werk maar ik vind het ook fijn om ergens anders te kunnen kijken dat daar ruimte voor is’.

‘ik merk gewoon heel erg dat ik inderdaad gewoon door mezelf een beetje in de diepe te gooien ik steeds wel dingen ontdek zeg maar ben heel erg nieuwsgierig geworden’.

‘ja ik denk dat het meer, ook weer meer doen moet zijn, het meer trouwens dat hebben ze trouwens wel goed gedaan ze hadden echte ouders erbij laat komen en daar hebben ze ons gesprekken mee laten doen. En die ouders kregen een opdrachtgever van bijvoorbeeld je bent een ouder die alleen maar klaagt’

Over leren op het werk

- Nadenken over hoe je werkt ; hoe is het gegaan IIII
- Reflectie I
- Terugspiegelen III
- Kritisch toepassen van theorie I

- Bewustwording IIIII
- Steuntje in de rug/ we staan achter jullie I
- Pas op de plaats; goed gedaan'
- Iemand bij me hebben
- Open blanco blik (van stagiaires)I

'Door elke dag ook heel goed **zelf te reflecteren op jezelf en op je handelen**, kun je daaruit je eigen leerdoelen halen. Uit die kleine dingetjes van elke dag.'

'...een coördinator die voor haar groep mee was daarheen dat doet heel veel. Daarmee laat je ook zien aan mensen van , weetje **we staan achter jullie en we gaan ervoor.**'

'zie de mensen echt..... **Een steuntje in de rug** op z'n tijd en ook **bevestiging dat het goed** is waarmee ze bezig zijn, i.p.v. steeds maar weer terug gehaald worden op dit moet, dat moet. Jongens **pas op de plaats.**'

'Leren van mijn werk is hoe acties en reacties gaan, daar **bewust van zijn** en ik vind het altijd fijn **dat ik iemand bij me** heb die een **reflectie** geeft en die ook weer mij kan helpen met ja meer te laten zien wat er allemaal mogelijk is.... van nou laat dan maar vertel me hoe het anders kan waarom het anders: waarom ik dit zo gedaan heb of laat mij vertellen hoe ik het zo gedaan heb, waarom en dat **terugspiegelen ja-ja** dat dat vind ik dus zelf fijn ik wil graag weer stapje verder'

'wat dat betreft stagiaires ook heerlijk die staan weer heel anders in het werkveld en die kunnen door door hun die kennis is nog niet hebben weer **heel open blanco** dingen en reacties zien of.....Het hoeft niet altijd van iemand die meer kennis heeft van zaken kan ook zijn van **een stagiaire die nog lekker open is**'

'elk jaar een jaargesprek zeg maar met je manager en dan moet je ook een pop opstellen en ook dan ga je **weer even terugkijken** van ja wat was m'n doel ook alweer en heb ik het gehaald en ja waar lag dat aan zeg ja je bent ook wel **aan het spiegelen** zeg maar je bent gewoon een **reflecteren over na hoe je werkt** en vaak wordt het dan wel zeg maar haar best wel uitgebreid over gesproken. Ja ik vind, daar leer ik ook wel weer heel veel van want ik je stelt niet al te groot doelen maar daar leer ik juist meer want grote doelen zijn ergens te ver weg dan als vervaagt dat of zo dus dat is niet goed'

'ja, ik leer elke dag wel wat bij, ik bedoel we hebben heel vaak een **informatieavond** bijvoorbeeld, laatst hadden we er één van de buitenschoolse opvang, **dan kom je met collega's** bij elkaar en dan komen er wat stellingen inderdaad, daar **ga je het samen over hebben**, ik zeg dan van mij hoeft dat niet zo, ik weet eigenlijk alles al, maar toch kom je er vaak achter, van oh ja, gewoon op een manier hoe je iets, hoe je handelt ja dan heb je meerdere manier om iets te doen inderdaad.

'ja ik heb altijd heel **veel vertrouwen gekregen van mijn managers en collega's, kinderen en ouders**, ze vinden mij allemaal wel hartstikke leuk en gezellig zeg maar en ik heb zelf dan ook veel ideeën ik neem zelf vaak de leiding daarin dus alles wat ik in principe wil doen dat dat kan ik altijd het moet allemaal niet geen geld kosten bepaalde dingen maar gewoon op

een creatieve manier mag ik gewoon heel veel doen. Ik krijg daar alle ruimte in principe voor’.

‘je bent volwassener je hebt wat meer werkervaring dus dan ben je wat rustiger daardoor den ik weetje wel die onzekerheid dat zoekende ook naar jezelf heb je dan nu een stuk minder waar je mee bezig hoeft te zijn waardoor je je werk bewuster kan doen snap je een beetje wat ik bedoel? ‘

‘het moment dat die hbo opleiding zich voordeed werd ik heel erg gestimuleerd en gehoord van zoals je nu werkt geweldig ik hoop dat je daar verder mee wil gaan en daar als een hbo er bij ons kunt gaan werken. Dat vond ik wel heel fijn om te horen enne dus daar ben ik nu ga doen dus’

Over bereikbaarheid

- Op iemand terugvallen IIIII
- Hulp krijgen III
- Iemand bij je hebben I
- Er voor mij zijn
- Hulp/mogelijkheid vragen te stellen IIIII

‘dat je daarin gewoon ondersteuning kunt vragen en daar ook een gesprek over aan kunt gaan.’ ‘Ja dan wil je eigenlijk dat je op iemand terug kan vallen en nader vragen kan stellen’

‘dat een leerkracht er niet voor mij was ‘.

‘Toen ik de thuisstudie deed toen ging ik één keer in de maand naar school, en nu is dat één keer in de week. En je bent best wel afhankelijk van je eigen kunnen je eigen dingen en ik vind het wel lastig af en toe om te weten waar ik precies terecht kan zeg maar. Zo van je loopt ergens tegen aan , dan hoeft je niet te wachten tot vrijdag neem ik aan. Ja eeh gaat dat goed meestal als je snel iets wilt weten..... Ja bij jou te vragen denk ik, maar misschien ook aan andere klasgenoten, dat je daar zeg maar ook bij terecht kan’.

‘ik vind het altijd fijn dat ik iemand bij me heb die een reflectie geeft en die ook weer mij kan helpen met ja meer te laten zien wat er allemaal mogelijk is....’

‘daar kreeg ik nooit reactie van de docent’

‘Ja dat ik behoefte heb aan hoe moet je zoiets noemen, een stok achter de deur of zo. Ja ik denk als dat is, dat ik weet bij wie ik terecht kan, bij wie ik aan kan kloppen als het echt even niet goed gaat of in ieder geval als het met de opdracht ook niet helemaal begrepen wordt dan zou dat voor mij minder stressvol zijn’.

‘waar je dingen aan kan vragen maar als je lekker bezig bent en je zit lekkere stof maar je weet dingen niet en dan kan het goed weer een paar dagen duren voordat je antwoord krijgt en dat dat maakt het toen heel lastig’

‘bij de heb ik er niet zo heel aan gehad want dan duurde het heel lang voor ik een antwoord op vraag kreeg of voordat ik eens een punt terug kreeg bijvoorbeeld. Dat duurde allemaal heel lang en dat vind ik allemaal wel heel lastig. Daarom ben ik blij dat ik nou elke vrijdag jullie zie bij wijze van. En gewoon een stukje contact dat vind ik altijd wel heel prettig. Ik vind het fijn om mens te zien en dan kun je er wat meer mee. En ik zei al het hoeft niet vaak hoor, ik vraag echt dingen als echt het nodig is maar je hebt wel de gelegenheid en de kans daarvoor dan ‘.

Over steun van het thuisfront/ omgeving IIII

- Er voor mij zijn I
- Goede steun I
- Erover praten I
- Studeren hoort nu bij mijn leven I
- Een rustige thuishaven III
- Tijd voor jezelf I
- Het moet wel te doen zijn
- Stiltes nodig I
- Discipline I
- Rustige omgeving III

‘ ...er zijn de afgelopen week al wel twijfels geweest, privé situaties die het leren lastig maken, ..dat ik denk van Ohh moet ik hier wel mee doorgaan, of zal ik nu nog afhaken, nee maar ik wil het wel dus ehh dat dubio, de onzekerheid zit er wel, ga ik het allemaal wel redden.’

‘naarmate dat mensen in mijn omgeving toch stimuleerde om naar dete gaan, toen pas is bij mij het balletje gaan rollen het is fijn het is ik geniet daar van , ik kan dan genieten, ik wil meer dus ja-en en daarna heb ik heel veel leuke dingen ervaren in de opleidingen mensen ontmoet situaties meegemaakt’

‘...maar de basis waren toch mijn kinderen en mijn echtgenoot en de kinderen vinden het tof dat moeder weer gaat studeren’ ‘Enne mijn partner vind het ook prima’

‘Ik heb mijn thuissituatie en mijn werkgever nodig ik denk dat dat de kern is en mijn persoonlijke leerervaringen en momenten die hebben we ook gehad’.

‘ik ga voor mezelf gewoon kijken of dat wel mogelijk is voor mij en of ik daar geen last van ga krijgen zeg maar ik heb wel zoiets van ik ga niet meteen alles aan de kant gooien voor mijn studie maar ik gaat wel eerst proberen zeg maar gewoon zo ik ga wel eerst jaar kijken wat voor last ik daarvan heb, ervaren of ik er helemaal geen last van heb maar dat weet dus niet maar ik heb wel goede steun zeg maar... Ja mijn steunen me heel erg, die vinden het heel goed dat ik dit ga doen en dat doet mijn ‘..... ook. Met hem kan ik ook nog eens over de opleiding praten, hij komt van dus met hem kan praten erover en hij waarschijnlijk ook wel wat ik bedoel en dat vind ik ook wel fijn dat iemand wel begrijpt van goh waar heb ik het over ja soms vind ik het fijn een beetje van me af te praten tegen hem dus dat positief’.

‘dan ga ik er voor 100 % voor en niet voor de studie proberen alles goed te doen en dan ook nog voor de, want daar komt heel veel tijd bij kijken. Ik heb natuurlijk nog wat meer hobby’s. Ik heb een seizoenkaart van waar ik om de twee weken graag ben. Dus ja op en gegeven moment moet je keuzes maken en heb ik dan gemaakt en gezegd van dan gaan we de ... even stoppen en dan kijken we over een tijdje wel weer als dat weer allemaal haalbaar is’.

‘ik voel het als een leven wat er bijhoort nu, hetzelfde als dat mijn werk erbij hoort nu vroeger was het je moest studeren om te werken om werk te krijgen dag gedaan maar nu merk ik gewoon dat die studie heel erg pas bij mijn werk wat ik heb dus ik zie dat ook gewoon als een verlengde nee dat dat is het pakketje waar ik nu mee aan de slag ben gegaan om mijn werk nog beter te maken’

‘ik heb een rustige thuishaven ikdus ik heb ook de mogelijkheden om ook echt te studeren want daar ben ik heel eerlijk in, ik ben wel iemand die best afgeleid kan zijn dus ik heb ook echt mijn stiltes nodig’

Over inspirerende docenten IIIII

- Doceren vanuit overtuiging I
- Je welkom voelen I
- Ruimdenkend zijn I
- Mogelijkheden zien I
- Gedreven over je vak spreken I
- Doceren door te delen I
- Passie voor vak overdragen I
- Alle middelen inzetten om informatieoverdracht te bevorderen I
- Bewegen voor de groep I
- Praten met handen en voeten I
- Verhalen Kunnen vertellen uit de praktijk gebruiken IIIII
- Docent doet mee en is erbij III
- Tot denken aanzetten I

‘Ik kan me nog herinneren van geschiedenis, daar was één leraar, **nou die kon vertellen**, nou die verhalen kan ik nou nog navertellen **hoe die daar voor de klas zat.**’

‘Nou op heel manieren op heel veel **het inspireert mij als een docent een echte overtuiging** heeft en mensen ziet staan mensen ziet dat mens ja in allerlei manieren zich kunnen ontwikkelen en intelligent kunnen zijn domeinen en eh ‘....Ja dat zijn sowieso **mensen die heel warm** zijn, ik het een bepaalde kracht van mensen om iedereen..want iedereen heeft wat iets positiefs maar ook een donkere kant om dat gewoon, dat voel je bij sommige mensen, **die die zijn echt begaan met je..**’

‘en dat voel je bij sommigen die zijn **zo gedreven in hun vak** en om het **uit te stralen** om het te delen met elkaar want dan is het **niet alleen doceren maar dan is het ook delen**, proberen **alle middelen die je hebt daar te gebruiken om jouw passie jouw kunde jouw kennis over te dragen en dat voel je bij sommige mensen.**’

‘Dat was een arts die **die bewoog voor de groep die sprak dus ook met handen en voeten** en die combineerde wat voor mij heel fijn is theorie die kreeg van tevoren kreeg je de stof was

er behandeld zou worden en **die sloot altijd af met voorbeelden vanuit zijn praktijk** en dan dat dat met zoveel enthousiasme en zorg waardoor het gewoon, ik zou het zeggen een mooie kleur krijgt dat blijft'

'ehh ja zijn al veel **ruimdenkendheid** zij zag geen beren op de weg **zij zag alleen maar mogelijkheden** en zij heeft mij daarin meegetrokken zeg maar. En zij heeft mij heel erg gemotiveerd om weer met goede moed zeg maar aan die stage beginnen dus **zij was heel inspirerend omdat zij gewoon niet alle problemen zag maar juist de mogelijkheden** zag en dat was voor mij wel echt zo iets van ja zo wil ik ook wel zijn zeg maar Ja dat was echt voorbeeld voor mij.... **Fijne houding..'**

'op de mbo had ik wel bepaalde vakken dat ik dacht van als de leraar of de lerares voor mij niet zo interessant was, waar ik niet zo'n goede **klik** mee had, dat was dan vaak ook het vak waar ik het laagste cijfer bij had. En iemand waar ik en **hele goede klik** me had, en waar ik het vak ook vaak wat interessanter vond dan had ik altijd een heel hoog punt. En stel ik had het jaar daarom voor hetzelfde vak iemand die ik wat minder prettig vond dan scoorde ik ook altijd stukken lager'.

'vaak gewoon **de manier van vertellen, hoe je een les geeft**. Ik heb wel eens iemand ja je moet dit en dit gaan lezen en daar krijg je morgen en toets over succes. Daar kon ik veel minder me als iemand **die lekker gaat vertellen** waar je lekker naar kan luisteren. Wat ik straks al zijn van het met **een mooi verhaal omgeeft** in een presentatie of iets dergelijks dan kan ik er heel goed naar luisteren'.

'Maar dat maakt voor mij wel het verschil. Gewoon op die manier iets aanbieden als iemand **lekker ze te vertellen**, ik luister wel en ik sla het allemaal'.

'ik ben iemand die graag leert maar het is ook afhankelijk van wie denk **ik ben toch wel gevoelig voor wie mij dingen verteld** of niet of ik er wat mee wil doen of moet doen daardoor ben ik ben ikzelf als juffrouw op de groep bij de kinderen wel erg iemand die heel erg gevoelig is na **kijken van wat dit kind nodig** hoe kan ik hem iets aanleren en dat vind ik zelf wel heel prettig'

ik vind het heel fijn als ik het gevoel hebt dat **de leraar gewoon een van de groepen is** die wel heel alert is en kijkt en luisterend en tussendoor dan ook echt is op het moment dat ik denk van he dit zou misschien wat anders kunnen of een andere tip dus niet zo van nauw en dit is dit en dit en dit, heel erg maar vooral **het er bijzijn het voelen eigenlijk** het zelfde zoals ik bij de kinderen ben eh, je kunt alleen maar een kind begeleiden of stimuleren of motiveren doordat je **echt bij het kind bent. Dat vind ik ook fijn van een docent'**.

'Ja dan kom je eigenlijk wel weer neer op de standaard manier van klassikaal lesgeven wat niet **tot denken aanzet**, dat dat niet zo bij mij past.'

'Ja dus ik heb vooral zoiet van eh **samen samen** en eh dat is ook weer denk ik, **een goede juffrouw die voelt dat denk ik** ook wel en is er niet altijd, ja kinderen komen ook gewoon naar jou toe dus dat mag een lerares ook wel van ons verwachten he, dat je ook hulp vraagt als het nodig is

Over motivatie

- Stapje verder brengen/ mezelf verder ontwikkel III

- Zien motiveert I
- Praktijk onderbouwen vanuit theorie II
- Overdraagbaar maken II
- Er 100% voor gaan I

‘ja ik vind theorie de stof lezen en onthouden vind ik op zich ook fijn maar ik wil toch graag terugkoppelen en de leert men makkelijker door het in de praktijk te zien dahet stimuleert je ziet dat iets werkt dat motiveert wel vind ik dan ja dus de koppeling praktijk en theorie vind ik, ja alleen theorie vind het een noodzakelijke en prettige onderbouw je hebt het het wel nodig anders kan ik er ook niks mee kan ik ook niet stoeien daarmee laat ik het zo zeggen, en dat wil ik wel....’

‘Ik doe heel veel dingen vanuit intuïtie, vanuit hoe ik het voel als mens. Ik denk dat ik veel sterker zou staan als ik dat kan onderbouwen met gewoon kennis.’

‘En op de één of ander manier hoop ik dat ik dat dadelijk wel beter kan, ja handvaten voor krijg, dat denk ik, hoop ik. En meer kennis meer toch wil meer wat lezen ik ben nu over het boek voor intercultureel aan het lezen ja heel veel dingen herkenning, ” Nee want het belangrijkste is denk ik hoe ben ik tot deze positie of deze keuze gekomen, een gedeelte is het nu uit eigen wil dat is heel belangrijk’

‘Ja dat is een hele goeie..ik eh hh ik ben nu al heel lang binnen dezelfde werksetting en ik merk ook wel dat ik soms op zoek ben naar uitdaging dus eigenlijk zou het wel heel erg leuk vinden om een hele nieuwe uitdaging aan te gaan en gewoon dat je daar binnenkomt en ja gewoon weer eigenlijk alles een beetje opnieuw moet aanvoelen en ja dat zou wel graag willen maar die mogelijkheid is er op dit moment niet echt, maar dat zou heel mooi zijn. En dan ook gewoon in een totaal andere instelling ja dat zou zou ik eigenlijk wel graag willen en daarom doe ik de opleidingen’

‘op een gegeven moment kom je dan in en fase en ben ... ja en je wil toch nog wel ietsje meer en nou kan het nog, ik was op dat moment nog even alleen’

‘een stukje motivatie ook je ziet de leerkracht gewoon wekelijks en dat is voor mij dan een stukje makkelijker en natuurlijk de garantie dat Spring je de uren op een andere dag in principe moet laten maken. Dus met die gedachte allemaal had ik zoiets van dan ga ik hiervoor want ik betaal nu alles zelf, ik bedoel heel veel collega's krijgen de opleiding betaald de boeken betaald en de reiskosten betaald en ik betaal eigenlijk alles uit eigen zak dus dat is ook weer een extra motivatie natuurlijk’.

‘ik hoop terug te zien en te vinden is de eh eh de dingen die je doet als pedagoog eh dat je die kunt vertalen maar ook op papier goed kunt neerzetten zodat en ander er ook wat mee kan want dat is wat ik steeds tegen kom nu ehmm we zijn allemaal zoekende hoe een pm er dus de pedagogisch medewerker eh door kan werken ook al werkt ie met vve , met pyramide of met puck en co dat ie toch weet van nou dit staat geschreven zo werkt de pm er hier met dat en dat kindje waarom, dat het eigenlijk makkelijker te vertalen... dat ik er handvaten voor krijg van nou he dit kunnen we eens aanpakken dit gaan we dus zo op papier zetten zodat het voor ons allemaal ja vooral natuurlijk gericht eh naar de kindjes of waar je mee werkt dat het eh overdraagbaar is want eerlijk is eerlijk ...’

‘het grootste gedeelte waar wij mee werken heeft indicatie en indicatie is dan vier dagdelen dus dan is er toch iets mee en dat is niet zomaar wat denk ik **daarom is het op zich ook goed dat ze daar een hbo er bij willen gaan zetten en dan ben ik blij dat ik daarbij ben natuurlijk**’.

‘ik wil graag weer stapje verder net als dit stapje omhoog en dan niet echt omhoog om meer salarissen over meer of wat aangezien man **meer uit mezelf te halen**’

Overig

- Werkveldoriëntatie II
- Werkveldtheorie I
- Verschillende visies II
- Focussen I
- Vergelijken eigen waarden en normen met het werk wat past bij mij
- Duidelijkheid en controle III
- Bundelen van kleine leerervaringen II
- Het aan durven gaan III

‘Niemand weet nog op welke werkplek hij terecht gaat komen misschien op, 1 maart, daar moet opvang voor geregeld worden voor de kinderen, noem maar op, ja **die duidelijkheid** ik denk dat dat mensen heel veel rust zou geven. ... ‘

‘...over het werkveld gesproken wordt waar ik in zit dat is dan heel beperkt peuterspeelzaal maar ik vind ook heel prettig **om van andere werkvelden te horen** hoe ze met mensen of nauw ouders met baby’s of van wat jongvolwassenen of basisschoolkinderen hoe ze daarmee omgaan want alles is volgens mij voor een geheel en ik kan nog altijd valt uit pikken wat ik denk kan combineren en ja als ik die basis van het werkveld in’

bij een andere instelling of ja bij een andere klasgenoot of zo in de instelling daar lijkt me gewoon heel ideaal om ja ik weet ook niet **hoe ik daaraan toe gaat** en ik weet ook niet of dat bij mij past’.

nou ik vind het heel moeilijk als iets onduidelijk is ik **heb graag dat het duidelijk** is en dat ik dat **controle op** kan uitoefenen. Dus dat die **controle** er eigenlijk niet is, dat is helemaal niet fijn, nee’

‘Ik ben ook wel wat makkelijker in die dingen maar misschien komt dat omdat ik zelf zo ben. Maar zo ga ik natuurlijk niet om met de kinderen, want ja want we hebben een stukje **waarden en normen, afspraken en regels** en die horen erbij’.

‘ik vind het ook fijn dat het wel praktijkgericht zou zijn eraan en dat je met de theorie die je leert dat je daar ook de ruimte voor hebt omdat in de verschillende praktijkomstandigheden te kunnen **zien want niet alles gebeurd bij mijn op mijn werk** maar ik vind het ook fijn om ergens anders te kunnen kijken dat daar ruimte voor is’

Bijlage 4:

De member-check (autorisatie door de onderzochten)

Overzicht prioritering axiale codering door co-researchers

(vier zij er bij een live-sessie aanwezig geweest. Eén heeft dit via de mail gedaan)

Prioriteit voor 3 of 4 respondenten is groen gearceerd

Prioriteit voor alle 5 is geel gearceerd

Vanuit de prioritering is het aantal categorieën terug gebracht van negen naar vijf. Achter iedere categorie wordt aangegeven of deze is vervallen of behouden is gebleven. Indien vervallen wordt achter ieder gearceerd item aangegeven bij welk van de vijf categorieën deze is ondergebracht.

Over Leren Zelf (Vervallen)

○ Leren van fouten	Leervoorkeuren
○ Kennis vergroten en verbreden	Motivatie
○ Gesprekken met anderen	Leervoorkeuren
○ Lezen van boeken	
○ Vernieuwde inzichten	Motivatie
○ Mezelf verder ontwikkelen	Motivatie
○ Bundelen van kleine leerervaringen	

Over voorwaarden om leren mogelijk te maken (Vervallen)

○ Gezien worden	
○ Mogen zijn wie je bent	
○ Leren staat in het teken van jou eigenheid	
○ Omgeving gelooft in je kunnen en daar naar handelen	
○ Stimulans vanuit omgeving	
○ Gemotiveerd worden	Privé
○ Relevant/ inspirerend / toevoegen	
○ Persoonlijk contact	
○ Een klik hebben, elkaar aardig vinden	
○ Uitdaging	Leervoorkeur
○ Genieten maakt leren mogelijk	Motivatie

Over leervoorkeuren (behouden)

○ Theorie in de praktijk zien'	
○ Koppelen theorie en praktijk	
○ Aansluiting op het werk	
○ Toepassen	
○ Ja praktijk en dan theorie	
○ Verbinding	

- Samen
- Toepassen
- Doen/ ervaren (van opdrachten, leren van de praktijk)
- Horen / luisteren
- Leren van ervaringen van elke dag
- Zien
- Laten zien
- Samen bekijken van opnames
- Tips en adviezen krijgen
- In het diepe springen
- Er een gevoel bij hebben
- Betekenisgeven i.p.v. in je kop knallen
- Eigen bevindingen vertellen
- Interactief/ zelf meedenken

Over leren op het werk (behouden)

- Nadenken over hoe je werkt ; hoe is het gegaan
- Reflectie
- Terugspiegelen
- Kritisch toepassen van theorie
- Bewustwording
- Steuntje in de rug/ we staan achter jullie
- Pas op de plaats; goed gedaan'
- Iemand bij me hebben
- Open blanco blik (van stagiaires)

Over bereikbaarheid (Vervallen)

○ Op iemand terugvallen	Docenten
○ Hulp krijgen	
○ Iemand bij je hebben	
○ Er voor mij zijn	
○ Hulp/mogelijkheid vragen te stellen	Docenten

Over steun van het thuisfront/ omgeving (Behouden)

(deze categorie is omgedoopt tot **privé**, dit om recht te doen aan verschillende verschijningsvormen van het begrip thuisfront wat als snel vertaald werd in gezin. Ook een hechte vriendengroep kan leerbevorderende werken.)

- Er voor mij zijn
- Goede steun
- Erover praten
- Studeren hoort nu bij mijn leven
- Een rustige thuishaven
- Tijd voor jezelf

- Het moet wel te doen zijn
- Stiltes nodig
- Discipline
- Rustige omgeving

Over inspirerende docenten (Behouden)

- Doceren vanuit overtuiging
- Je welkom voelen
- Ruimdenkend zijn
- Mogelijkheden zien
- Gedreven over je vak spreken
- Doceren door te delen
- Passie voor vak overdragen
- Alle middelen inzetten om informatieoverdracht te bevorderen
- Bewegen voor de groep
- Praten met handen en voeten
- Verhalen Kunnen vertellen uit de praktijk gebruiken
- Docent doet mee en is erbij

Over motivatie (Behouden)

- Stapje verder brengen/ mezelf verder ontwikkel
- Zien motiveert
- Praktijk onderbouwen vanuit theorie
- Overdraagbaar maken
- Er 100% voor gaan

Overig Vervallen

○ Werkveldoriëntatie	Motivat
○ Werkveldtheorie	
○ Verschillende visies	
○ Focussen	
○ Vergelijken eigen waarden en normen met het werk wat past bij mij	Werk
○ Duidelijkheid en controle	Docenten
○ Het aan durven gaan	

Tijdens de nabespreking van de tekeningen met co-researchers en onderzoeker vormden zich de contouren van het concept werkmodel.

Bijlage 6:

De fase van prioritering wordt door de co-researchers en de onderzoeker vertaald naar uitspraken om voor te leggen aan alle studenten en een tiental praktijkbegeleiders.

Bijlage 7:

Voorbeeld van vragen in de uitsprakenlijst op een schaal 1 tot 10 en bewerking naar aantallen

Welke uitspraken bevorderen jou leren ? pagina 4 van 5

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4 Om te kunnen leren heb ik uitdagingen nodig. *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

leerwisker

V Om een opleiding succesvol af te ronden is de steun van 'het thuisfront' noodzakelijk. *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

thuisfront

W Het helpt als ik mijn praktijkervaringen als voorbeelden mag gebruiken in de bijeenkomsten. *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

leerwisker

X Ik wil mijn handelen leren onderbouwen vanuit theorie. *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

motivatie

4 Ik vind het belangrijk om tijd voor mezelf te hebben. *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

thuisfront

2 Interactie helpt mij bij mijn leren. *

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
niet waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
waar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

leerwisker